2003, ՕԳՈՍՏՈՍ Բ, ԹԻՎ 16 (156)

Քրիստոնյա Հայաստան

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌ ՍՈՒՐԲ ԷՋՄԻԱԾՆԻ
ԿՐՈՆԱԿԱՆ, ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ,
ԼՐԱՏՎԱԿԱՆ ԵՐԿՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. ԳԱՐԵԳԻՆ Բ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ ՆՈՐ ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՏԱՐՎԱ ՎԵՐԱԲԱՑՄԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածնից ուսումնական տարվա վերաբացման առիթով Հայրապետական Մեր սերն ու օրհնությունն ենք բերում կրթության ասպարեզի սպասավորներին եւ ուսումնական հաստատությունների սաներին:

Մեր ժողովուրդը դարերով ապրել է գիտելիքի ու դպրության հանդեպ սերը հոգում, պահպանել է այն հակառակ ամեն փորձության եւ ավանդել է մեզ իբրեւ թանկ ժառանգություն: Այսօր Մեր աղոթքն է, որ նոր հույսերով սկսվող ուսումնական տարին լեցուն լինի ուսումնատենչ ոգով, չնվազող ջանասիրությամբ ու նախանձախնդրությամբ, որպեսզի գիտելիքն ու ճանաչողությունը, հոգեւոր բարոյական արժեքները միշտ մնան մեր կյանքի անբաժան մասը ու պտուղներ տան առատ ու բարի:

Կրթության բնագավառի սիրելի նվիրյալներ եւ սիրասուն սաներ, մաղթում ենք, որ հոգով ու մտքով զորացած անցնեք դեպի իմացության լույս առաջնորդող ձեր միասնական ճանապարհը, եւ թող Բարձրյալ Տերը օրհնի ձեր ջանքերը ու բարի ընթացքը՝ հանուն մեր Հայրենիքի վաղվա նոր օրվա եւ Առաքելական մեր Սուրբ Եկեղեցու հավերժ շինության ու պայծառության:

Թող ամենաառատ շնորհներն Աստծո ու սերն անսահման լինեն ձեզ հետ ու բոլորի. ամեն:

Պատվոգիր՝ Մախիմ Հակոբյանին

Օգոստոսի 16-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, «Մատենադարանի բարեկամներ» բարեգործական հիմնադրամի անունից, պատվոգիր հանձնեց Քաջարանի Պղնձամոլիբդենային կոմբինատի տնօրեն Մախիմ Հակոբյանին:

Հանդիսավոր արարողության ընթացքում Մեսրոպ Մաշտոցի անվան Մատենադարանի տնօրեն Սեն Արեւշատյանը ներկայացրեց «Մատենադարանի բարեկամներ» բարեգործական հիմնադրամի առաքելությունը: Նա հիմնավորապես անդրադարձավ Մատենադարանի աշխատանքներին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ցուցաբերած աջակցությանը:

Բարձր գնահատելով բարերարի ազգասեր եւ եկեղեցանպաստ գործունեությունը՝ Վեհափառ Հայրապետն իր օրհնության խոսքում նշեց. *«Մեզ համար հոգեւոր տաճարի խորհուրդ ունի Մատենադարանը, ուր պահվում են մեր հայրերի աղոթքներով ստեղծված մասյանքներն ու հոգեւոր արժեքները: ...Մատենադարանը հարստությունն է ազգի: Յուրաքանչյուր ներդրում Մատենադարանի առաքելության մեջ, նրա գիտական աշխատանքների զարգացման գործում, նշանակում է մասնակցություն ունենալ ազգային կյանքի կերտմանը»:*

Տիար Հակոբյանը դեռեւս 2002 թ. հոկտեմբերին իր նվիրական եկեղեցասեր գործունեության համար արժանացել էր Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցու բարձրագույն «Սբ. Գրիգոր Լուսավորիչ» պատվո շքանշանի:

Հանդիպմանը ներկա էին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի վարչակազմակերպական գործերի կառավարիչ Տ. Փառեն եպս. Ավետիքյանը, Մայր Աթոռի դիվանապետ Տ. Արշակ վրդ. Խաչատրյանը, ինչպես նաեւ Մայր Աթոռի միաբանության եւ Մատենադարանի պաշտոնեության ներկայացուցիչները:

Հայ Եկեղեցին տոնեց Սբ. Աստվածածնի Վերափոխումը

Օգոստոսի 17-ին Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին տոնախմբեց Սբ. Աստվածածնի Վերափոխման տոնը: Աստվածամոր ննջումը եւ Միածին Որդու՝ Հիսուս Քրիստոսի խոստմամբ երկինք վերափոխումը հիշատակող այս տոնի առիթով Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, հանդիսապետությամբ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի, մատուցվեց սբ. Պատարագ:

Պատարագիչն էր Մայր Աթոռի միաբան Գերաշնորհ Տ. Փառեն եպս. Ավետիքյանը:

Սբ. Պատարագի ավարտին Սբ. Տրդատի բաց խորանում կատարվեց Խաղողօրհնության կարգ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ԱՄՆ սենատորների եւ կոնգրեսականների աշխատակազմի պատվիրակությանը

Օգոստոսի 16-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ամերիկայի Հայկական Համագումարի հրավերով Հայաստան ժամանած ԱՄՆ սենատորների եւ կոնգրեսականների աշխատակազմի պատվիրակությանը: Պատվիրակությանն ուղեկցում էին ԱՀՀ-ի տարածաշրջանային տնօրեն Արփի Վարդանյանը եւ ԱՀՀ-ի կոնգրեսական կապերի տնօրեն Ռոբ Մոշերը:

Ողջունելով պատվիրակության այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ Վեհափառ Հայրապետն իր գնահատանքը հայտնեց նրանց, եւ ի դեմս նրանց, բոլոր այն անձանց, ովքեր իրենց զորակցությունն են բերում հայ ժողովրդին:

Հանդիպման ընթացքում խոսվեց նաեւ հայոց ցեղասպանության ճանաչման գործընթացի մասին: Անդրադառնալով արցախյան հարցին՝ Նորին Սրբությունը նշեց. *«Մենք հավատում ենք, որ ղարաբաղյան խնդիրը եւս իր արդար լուծումը պիտի գտնի, եւ մեր ժողովրդի զավակները պիտի ապրեն խաղաղության մեջ՝ կերտելով իրենց կյանքն իրենց հայրենի հողում»:*

Վեհափառ Հայրապետը մասնավորապես անդրադարձավ նաեւ քրիստոնեական դաստիարակության, եկեղեցականների պատրաստության, եկեղեցաշինության, սոցիալական սպասավորության ոլորտներում առկա խնդիրներին:

Վերջում Հայոց Հայրապետը պատասխանեց պատվիրակության անդամների հարցերին:

Օծվեց Հրազդան քաղաքի Ջրառատ թաղամասի նորակառույց Ս. Թուխ Մանուկ եկեղեցին

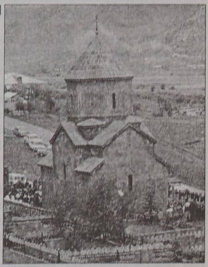

Օգոստոսի 23-ին Հրազդան քաղաքի Ջրառատ թաղամասում, ձեռամբ թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Առաքել եպս. Քարամյանի, օծվեց Ս. Թուխ Մանուկ նորակառույց եկեղեցին:

Ս. Թուխ Մանուկ եկեղեցին կառուցվել է Ժորա եւ Մխիթար Գրիգորյանների անմիջական նախաձեռնությամբ եւ տեղի ժողովրդի ջանքերով:

Առաքել սրբազանն իր խորին շնորհակալությունը հայտնեց եկեղեցու բարերարներին՝ վստահ լինելով, որ այս եկեղեցին եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը միշտ պիտի լինեն նրանց սրտերում եւ հոգիներում:

Օծման արարողությանը մասնակցում էին Գեղարքունիքյաց թեմի առաջնորդական տեղապահ Հոգեշնորհ Տ. Դերենիկ վրդ. Դավթյանը, Կոտայքի թեմի հոգեւորականներ, մարզային եւ քաղաքային իշխանությունների ներկայացուցիչներ:

Ս. Թուխ Մանուկ եկեղեցու օծման ավարտին նորակառույց եկեղեցու բակում տեղի ունեցավ մեծ տոնախմբություն:

Ամենայն Հայոց Հայրապետն ընդունեց ճանապարհորդ Ֆյոդոր Կոնյուխովին

Օգոստոսի 23-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց աշխարհահռչակ ռուս ճանապարհորդ Ֆյոդոր Կոնյուխովին՝ Հայաստանում Ռուսաստանի հայերի միության ներկայացուցիչ Գագիկ Աբրահամյանի, Ռ. Ճրագյանի, Հ. Ղուշչյանի, Վ. Գալստյանի եւ Տատյանա Կալաշնիկովայի ուղեկցությամբ:

Ողջունելով Կոնյուխովի այցելությունը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ Վեհափառ Հայրապետն իր գնահատանքը հայտնեց նրան՝ բարի եւ ազնիվ առաքելության համար:

Տեղեկացնելով Նորին Սրբությանը Արարատ լեռը բարձրանալու իր առաջիկա ծրագրի մասին՝ նա հայցեց Հայոց Հայրապետի օրհնությունը:

Հանդիպման ավարտին Ֆյոդոր Կոնյուխովն այցելեց նաեւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի թանգարանները:

ՄԱՄԼՈ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ուխտի պատարագ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում

Օգոստոսի 24-ին Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածինն ընդունեց հերթական ուխտավորներին: Մայր տաճարի օծման 1700-ամյակի առիթով Սբ. Էջմիածին էին ժամանել մի խումբ գերմանահայեր թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Գարեգին արք. Բեքճյանի առաջնորդությամբ:

Նորին Սրբության անունից ուխտավորներին ողջունեց Մայր Աթոռի դիվանապետ Տ. Արշակ վրդ. Խաչատրյանը: Հայր սուրբը մասնավորապես նշեց, որ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի տեսիլքը ինչպես անցյալում, այնպես էլ այսօր շարունակում է ուղղորդել հայության ընթացքը դեպի հավերժություն եւ փրկություն:

Ապա ուխտատարի ժողովրդին դիմեց պատարագիչ սրբազան հայրը: Նա անդրադարձավ Սբ. Էջմիածնի խորհրդին՝ հորդորելով հավատարիմ մնալ Մայր եկեղեցուն եւ լուսավորչահավատ Սբ. Աթոռին:

«Եկել ենք մեկ անգամ եւս մեր ուխտը նորոգելու Աստծո եւ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի Սուրբ Սեղանի առաջ՝ զորանալու հոգեպես՝ աղոթելով, որպեսզի Ամենակալ Տերը մեր հավատքը հաստատ եւ անսասան պահի, ինչպես նաեւ Հայաստանյայց Առաքելական մեր եկեղեցին ու մեր նորանկախ պետությունը»,- ասաց սրբազան հայրը:

Հավարտ Սբ. Պատարագի Վեհարանում տեղի ունեցավ ընդունելություն, որի ընթացքում Վեհափառ Հայրապետն իր օրհնություններն ու բարեմաղթանքները փոխանցեց գերմանահայերին, որոնց հոգեւոր հովիվն է եղել շուրջ 30 տարի առաջ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Հռոմեական Կաթոլիկ Եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականներին

Օգոստոսի 27-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց ԱՄՆ-ի Հռոմեական Կաթոլիկ եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականներին՝ առաջնորդությամբ Բալթիմորի Արքեպիսկոպոս Կարդինալ Ուիլիամ Քիլերի: Պատվիրակությանն ուղեկցում էին ԱՄՆ-ի հայոց Արեւելյան թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Խաժակ արք. Պարսամյանը եւ նույն թեմի միջեկեղեցական հարաբերությունների պատասխանատու Գերաշնորհ Տ. Վիգեն եպս. Այքազյանը:

Հանդիպման սկզբում Խաժակ արք. Պարսամյանը հանգամանալից ներկայացրեց պատվիրակության անդամներին՝ անդրադառնալով երկու քույր եկեղեցիների միջեւ առկա եղբայրական սերտ հարաբերություններին:

Գարեգին Բ Կաթողիկոսը բարի գալուստ մաղթեց Մայր տաճարի օծման 1700-ամյակի առթիվ Հայաստան ժամանած Կաթոլիկ եկեղեցու պատվիրակության անդամներին՝ անդրադառնալով Հայ եկեղեցու առաջ ծառացած խնդիրներին եւ առկա միջեկեղեցական հարաբերություններին: «Ուրախ ենք Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում ողջունելու Հռոմեական Կաթոլիկ եկեղեցու բարձրաստիճան հոգեւորականների պատվիրակությանը՝ մեկ անգամ եւս հաստատելով այն ջերմ հարաբերությունները, որոնք առկա են Հայ Առաքելական եկեղեցու եւ Հռոմեական Կաթոլիկ եկեղեցու միջեւ: 2001-ին՝ հոբելյանական տարում, Նորին Սրբություն Հովհաննես-Պողոս Բ-ն այցելեց Հայաստան եւ բնակություն հաստատեց կաթողիկոսարանում, ուր մենք աղոթքի եւ խոկումի բազում պահեր ունեցանք իրար հետ: Եվ այդ այցը նոր էջ բացեց մեր երկու եկեղեցիների փոխհարաբերությունների մեջ»,- իր խոսքում նշեց Վեհափառ Հայրապետը:

Հանդիպմանը ներկա էին Վիրահայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Վազգեն եպս. Միրզախանյանը, Անդրկովկասում Վատիկանի դեսպան եւ պապական նվիրակ Կլաուդիո արք. Գուջջերոտին եւ Մայր Աթոռի միաբաններ:

Վերջում Հայոց Հայրապետը պատասխանեց պատվիրակության անդամների հարցերին:

Այցի շրջանակում պատվիրակության անդամները հանդիպումներ ունեցան ՀՀ Նախագահ Ռ. Քոչարյանի եւ ՀՀ վարչապետ Ա. Մարգարյանի հետ: Այցելեցին Մատենադարան, Ծիծեռնակաբերդ, Երեւանի Ս. Սարգիս եւ Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ եկեղեցիներ, ինչպես նաեւ Գեղարդավանք, Խոր Վիրապ եւ Գյումրի: Իսկ կիրակի օրը Մայր տաճարում մասնակցեցին Ս. Պատարագի արարողությանը:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ռումինիայի մշակույթի եւ կրոնի գործերի նախարար Լոռենցիու Թըրնազեին

Օգոստոսի 26-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Գարեգին Բ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսն ընդունեց Ռումինիայի մշակույթի եւ կրոնի գործերի նախարար Լոռենցիու Թըրնազեին: Պատվարժան հյուրին ուղեկցում էր Ռումինիայի հայոց թեմի առաջնորդ Գերաշնորհ Տ. Դիրայր արք. Մարդիկյանը:

Ողջունելով նախարարի այցը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին՝ Վեհափառ Հայրապետն անդրադարձավ Ռումինիա կատարած իր հայրապետական այցին եւ այն ջերմ հարաբերություններին, որոնք առկա են Հայ Առաքելական եւ Ռումին Ուղղափառ եկեղեցիների միջեւ:

«Մենք անչափ ուրախ ենք, որ մեր եղբայրական կապերը Ռումինիայի ժողովրդի հետ եկեղեցական եւ պետական մակարդակների վրա շարունակում են սերտանալ եւ ամրանալ»,- նշեց Նորին Սրբությունը:

Ի պատասխան Նորին Սրբության՝ Ռումինիայի մշակույթի եւ կրոնի գործերի նախարարը խորին շնորհակալություն հայտնեց ջերմ ընդունելության համար: Նա անդրադարձավ նաեւ Ռումինիայում ապրող հայ համայնքի պատմական նշանակությանը ռումին ժողովրդի կյանքում:

Մայր Աթոռ Սբ. Էջմիածնի տեղեկատվական համակարգ

ԳՐԻԳՈՐ ԼՈՒՍԱՎՈՐՉԻ ԱՋԸ

Սկիզբը՝ թիվ 13-15

Դավրիժեցին գրում է. «Այլեւ ուրիշ մարդիկ ասացին, թե Դավիթն այս խոսքն էլ է ասել շահի ներկայությամբ. *«Եթե Լուսավորչի Աջը եւ Էջմիածնի քարերը չգնան Սպահան, անհնար է, որ հայ ազգը Սպահանում մնա»*: Շահ Աբասն այս առիթը բաց չի թողնում: Կարգադրում է Ամիրգունա խանի որդի Թահմազղուլի բեկին, որը փոխարինել էր հորը Երեւանի կառավարչի պաշտոնում, ձերբակալել Մելքիսեդեկ աթոռակցին, տանջանքների ենթարկել, ապա նրան՝ կապկպված, Լուսավորչի Աջի հետ մեկտեղ, հասցնել իրեն: Վերջինս անմիջապես ձերբակալում է Մելքիսեդեկին, կտտանքների ենթարկելով՝ պահանջում Լուսավորչի Աջը: Կաթողիկոսը ստիպված Թահմազղուլի բեկին է հանձնում Լուսավորչի Աջը, նրա հետ նաեւ մի Ավետարան՝ թանկարժեք ոսկեզօծ կազմով, եւ մի արծաթյա խաչ: Այս բոլորը գերված Մելքիսեդեկի հետ ուղարկում է շահ Աբասին: Պատմիչը գրում է. *«Շահը մեկ առ մեկ վերցնում էր ձեռքը եւ նայում՝ [սկզբում] Ավետարանը, ապա խաչը եւ հետո Լուսավորչի Աջը: Եվ հարցնում էր, թե իրոք այս է. ապա համբուրելով Աջը՝ վայր դրեց: Իսկ Մելքիսեդեկին շահը հաստատ մտադրվել էր սպանել, բայց Ամիրգունա խանը լավ էր ընդունում Մելքիսեդեկին»*, եւ վերջինիս միջնորդությամբ էլ կենդանի թողնվեց: Բայց *«ինչպես երեւում է, այստեղ է լինելու կատարումը շահի բազմաժամանակյա բաղձանքների, որովհետեւ նա, որ երկար ժամանակ խորհում, մտորում էր, թե ինչ հնարքով քանդի Սուրբ Էջմիածինը ու խափանի այնտեղ գտնվող կաթողիկոսությունը եւ Սպահանում շինի Էջմիածին, այնտեղ նշանակի կաթողիկոսություն: Արդ՝ ահա գտավ*

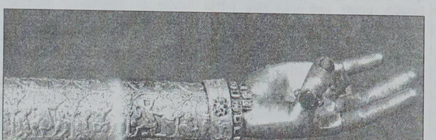

պատճառը՝ ըստ իրենց (հայերի) հոժար կամքի» (էջ 170): Շահը Մելքիսեդեկին վերադարձնում է Երեւան՝ հետեւյալ բովանդակությամբ մի նամակով. *«Իմացիր, Թահմազղուլի, ահա քեզ մոտ ենք վերադարձնում Մելքիսեդեկ կաթողիկոսին, Լուսավորչի Աջը եւ Ավետարանն ու խաչը: Նաեւ կգնաս Էջմիածին եւ Էջմիածնի նշանավոր քարերը կքանդես, կհանես տեղերից եւ Էջմիածնի այդ քանդված քարերը, Լուսավորչի Աջը, Ավետարանն ու խաչը եւ Մելքիսեդեկին եւ սրանց ամենքին կուղարկես գնան Սպահան քաղաքը»* (էջ 170):

Թահմազղուլի խանը շահին հաճոյանալու համար Էջմիածնի քարերն ուղարկելուց առաջ կամեցավ նախ Լուսավորչի Աջը ուղարկել, որովհետեւ մտածել էր, որ մինչեւ քարերը քանդեն, բեռը պատրաստեն ու տեղափոխեն՝ շատ ժամանակ կանցնի: Այդ իսկ պատճառով զինվորներ է առանձնացնում եւ Էջմիածնից Հովհաննես անունով մի քահանա դնում նրանց հետ՝ Աջը սպասավորելու համար: Սրանք, Լուսավորչի Աջը, ոսկեկազմ Ավետարանը եւ արծաթյա խաչն առնելով, Երեւանից դուրս են գալիս եւ գնում հասնում Սպահան քաղաք:

Սպահանի ողջ ժողովուրդը խաչվառով, Ավետարանով, խնկերով, մոմերով, երգով ու երաժշտությամբ դիմավորում է վերոհիշյալ սրբությունները ու մեծ պատիվներով տանում հասցնում խոջա Սաֆարի տուն, ուր պահվում էին մինչ այդ այնտեղ բերված Հռիփսիմե կույսի մասունքները եւ այլ սրբություններ: *«Արդ,-* ավելացնում է Դավրիժեցին,- *մեր Սուրբ Գրիգոր Լուսավորչի Աջն այսպիսի պատճառով եւ ձեւով գնաց Սպահան»*: Սրան հետեւում է Էջմիածնի նշանավոր քարերի քանդելու, տեղից հանելու գործը: Այս առիթով պատմիչը գրում է. *«Դրանք հետեւյալներն են՝ Սուրբ Սեղանը, որի վրա Սուրբ Պատարագն էր մատուցվում, այս Սեղանի սյունը, Քրիստոսի իջման տեղի քարը, ավազանը, մի քար բեմի հարավային կողմի աստիճանից, մի քար բեմի հյուսիսային կողմի աստիճանից, որովհետեւ ավագ բեմի աստիճանները երկու կողմից են՝ հյուսիսից ու հարավից, չորս քար եկեղեցու չորս անկյունից, դռների կողմից երկու քարե մոմակալ՝ աշտանակ, որ մեռոնաբերների մեծ մոմերը դնեն մեջը եւ վառեն, երեք ուրիշ քարեր՝ բեմի սալարկի քարերից՝ ընդամենը տասնհինգ քար»* (էջ 171):

Այս քարերը հանելուց հետո պատրաստում են համապատասխան սայլեր, գոմեշներ լծած հասցնում են Սպահան, բայց քաղաք չեն մտնում, այլ քաղաքադարբասի մոտ գտնվող մահմեդական Բաթուն գյուղն են տանում: Քարերին ընդառաջ է ելնում Սպահանի ողջ հայ ժողովուրդը՝ խաչով, Ավետարանով, խունկերով, մոմերով ու երաժշտությամբ, ուղեկցում դրանց, մինչեւ որ դրվում են Բաթուն գյուղի գմբեթավոր մի շինության մեջ: Մի քանի տարի այստեղ մնալուց հետո, մահմեդական բնակչության խնդրանքով, շահի կարգադրությամբ քարերը տեղափոխում են Ջուղայեցիների մոտ ու տեղավորում Խոջենց եկեղեցում, որի մասին մեզ հաղորդում է Առաքել պատմիչը՝ գրելով. *«Երբ այս քարերը հանվեցին Էջմիածնից եւ ճամփու դրվեցին Սպահան գնալու, մեր թվականության 1063 (= 1614)-ն էր: Եվ երբ հասավ Սպահան, տարին փոխվել էր, մտել 1064 (= 1615)-ը: Եվ այս տարին մենք եկանք Սպահան, քարերը մեր աչքերով տեսանք, հաշվեցինք, ապա գրեցինք: ...Արդ՝ քարերի տանելու թվականը գտանք եւ գրեցինք, իսկ Լուսավորչի Աջի ու Մելքիսեդեկ կաթողիկոսի տանելու [թվականը] չգտանք, որի պատճառով չգրեցինք»* (էջ 172):

Այսպիսով, պատմիչի հետագա շարադրանքից պարզվում է, որ շահ Աբասի երկարատեւ գահակալման տարիներին Լուսավորչի Աջը մնում է Սպահանում: Այդ ընթացքում մահանում են ինչպես Դավիթ կաթողիկոսը, այնպես եւ Մելքիսեդեկ աթոռակիցը: Վերջինիս վրա մինչ այդ շահը (կենդանի թողնելու համար) դրել էր 100 թուման տուգանք՝ իր գործած «մեղքերի» համար, որն այդպես էլ չկարողացավ վճարել մինչեւ իր մահը: Հետեւաբար այդ տուգանքն ընկավ Էջմիածնի Մայր Աթոռի վրա: Պատմիչի խոսքերով. *«Սա եղավ ծանր բեռ եւ տաժանելի լուծ, անխզելի շղթա Սուրբ Աթոռ Էջմիածնի վրա զուր ու անտեղի, իսկ հայոց ամբողջ ազգին [պատեցին] անմխիթար սուգ, անփարատելի տրտմություն՝ թե եկեղեցականներին, թե աշխարհականներին»* (էջ 178):

Մելքիսեդեկին փոխարինեց Սահակ աթոռակիցը, որը նույնպես չկարողացավ վճարել Էջմիածնի պարտքը, ստիպված փախավ թուրքերի տիրապետության տակ գտնվող հայերի մոտ: Այդ ընթացքում մահանում է նաեւ շահ Աբասը, որին հաջորդում է նրա թոռը՝ Շահսեֆին: Նոր թագավորը ջահել էր, իսկ նրա նախարարները եւ իշխանները քրիստոնյա հայերի նկատմամբ բարյացակամ վերաբերմունք ունեին: Խոջա Նազարը բոլորից պատվավորն էր: Վերջինս նամակով դիմում է Էջմիածնում գտնվող Մովսես վարդապետին, որ շտապի Սպահան՝ արքայի պալատ, որտեղ միջոցներ գտնեն՝ վերանայելու համար Մայր տաճարի հարյուր թուման պարտքը:

Սպահան եկած Մովսես վարդապետը, խոջա Նազարի միջնորդությամբ, բավականին դրամ ծախսելով՝ որպես կաշառք, հսկայական ջանքեր թափելով, կարողանում է վերացնել 100 թուման տուգանքը, որի վերաբերյալ Շահսեֆին Մովսեսին հրամանի թուղթ է տալիս: Միաժամանակ տեղի քրիստոնյա ժողովրդի խնդրանքով շահը Մովսես վարդապետին կաթողիկոսության հրաման ու թուղթ է տալիս: *«Ապա հայոց ողջ ազգը... միաբանվեց գրությամբ ու խոսքով, Մովսես վարդապետին օծեցին կաթողիկոս եւ նստեցրին Էջմիածնի Սուրբ Աթոռին»*,- գրում է պատմիչը (էջ 191): Այս դեպքերը տեղի ունեցան 1629 թվի հունվարի 13-ին: Մովսես կաթողիկոսը գահակալում է ընդամենը երեք ու կես տարի եւ իր մահկանացուն կնքում 1632 թ. մայիսի 14-ին:

Մովսես կաթողիկոսին հաջորդում է Փիլիպոս կաթողիկոսը՝ հայ հոգեւորականության, ժողովրդի եւ Շահսեֆիի համատեղ համաձայնությամբ՝ գահակալելով 1633-1655 թթ.: Վերջինիս անվան հետ է կապվում Գրիգոր Լուսավորչի Աջը Սպահանից ետ բերելու պատմությունը:

Շարունակելի

Իգիթ ՂԱՐԻԲՅԱՆ

Հնագիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՆԵՐՍԵՍ Գ ՇԻՆԱՐԱՐ ՏԱՅԵՑԻ

(641-661)

Սկիզբը՝ թիվ 15

Պատասխան թղթում նշվում էր, որ անգամ Պարսից թագավորներ Կավատը եւ Խոսրովը կրոնական հարցերում հայերին նեղություններ չեն պատճառել: Ավելին՝ ընդգծվում էր, որ Խոսրովի վճռով Պարսկաստանի հպատակ բոլոր քրիստոնյաները պետք է ընդունեին հայերի դավանանքը: Հետեւաբար, ժողովականների կարծիքով, քրիստոնյա կայսրը դրան չպետք է հակառակվի, եւ առիթը չկորցնելով՝ գովեստի խոսքեր էին ուղղում նրա հասցեին: Բերվում են վկայություններ Ավետարանից, առաքյալների թղթերից՝ ապացուցելու համար, որ Սբ. Գիրքը Քրիստոսի երկու բնություն չի տեսնում: Այդ տեսակետը նրանք հիմնավորում են նաեւ առաջին առաքելական հայրերի ասույթներով, Նիկիայի որոշումներով եւ նշանավոր հայրապետների գրվածքներով: Ժողովը պարզորոշ հայտարարում էր, որ հայոց դավանությունը նույնն է, ինչ Լուսավորչի ժամանակներում էր: Ամբողջությամբ մեջ էր բերում Հայոց եկեղեցու հանգանակը, որն անվանում են Նիկիայի ժողովի սյունհոդոսական (սինոդի որոշումների) ձայն: Այն, ինչպես հայտնի է, Նիկիայից Հայաստան էր բերել Գրիգոր Լուսավորչի որդի Արիստակես եպիսկոպոսը: Պատասխան թղթում ասվում է, որ սուրբ ու ճշմարիտ են Կոստանդնուպոլսի եւ Եփեսոսի ժողովների որոշումները, իսկ Քաղկեդոնինը՝ ոչ: Հազիվ թե ժողովի որոշումները գոհացնեին կայսեր պատվիրակ Դավիթ Բագավանցուն, որը ոչնչի չհասնելով՝ ետ վերադարձավ, չնայած աղբյուրներն այդ մասին լռում են: Սակայն ժողովի պատասխանը, այնուամենայնիվ, չուղարկվեց կայսրին, եւ ըստ երեւույթին, կաթողիկոսն ու կայսեր պատվիրակը հույներին չգրգռելու համար որոշ բաներ հարմարեցրել էին: Սակայն կայսրության կողմից էլ նոր հարցումներ ու պահանջներ չեղան, քանի որ արաբական արշավանքներն ամբողջությամբ կլանել էին արքունիքի ուշադրությունը:

Պարսիկ մի մոլեռանդի կողմից սպանված Օմարին 644 թվին փոխարինել էր 80-ամյա Օսմանը, որի իշխանության շրջանում խալիֆայությունը սկսել էր ակտիվորեն ծավալվել դեպի հյուսիս, արեւմուտք եւ արեւելք: Արաբները տիրացել էին Հյուսիսային Աֆրիկային, նվաճել Իսպանիան, հաղթականորեն շարժվել դեպի Փոքր Ասիա եւ նախկին Պարսից տիրության խորքերը: Հայերի համար արդեն իրական էր դարձել երկրի նվաճման վտանգը, սակայն բյուզանդացիները, որոնց գերիշխանության տակ էր Հայաստանը, ոչ միայն էական քայլեր չէին ձեռնարկում արաբների առաջընթացը կասեցնելու գործում, այլեւ զբաղված էին հայերին նեղելով, հարստահարելով եւ բռնությամբ քաղկեդոնիկ դարձնելու ջանքերով: Ստեղծված կացությունը պառակտեց հայ հասարակությունը, որի մի հատվածը հակվում էր դեպի կայսրություն, իսկ մյուսը փորձում լեզու գտնել հանդես եկած այդ նոր ու թարմ ուժի հետ: Հայ-բյուզանդական մերձեցումը ցավագին էին ընդունում աշխարհակալական ձգտումներ ունեցող արաբները, որոնց հարելը, մի տեսակ, փրկավորական էր քրիստոնյա հայերի մեծ մասի համար: Սակայն բյուզանդացիներն իրենց անմտածված ու անհեռանկար քաղաքականության միջոցով աստիճանաբար ուժեղացրին արաբների հետ լեզու գտնելու կողմնակիցների բանակը: Հոգեւորականությունը, ի դեմս կաթողիկոս Ներսես Գ-ի, կրոնական հանգամանքից ելնելով, մեծ մասամբ հակված էր դեպի Բյուզանդիան, իսկ նախարարները, փորձելով ապահովել երկրի անվտանգությունը, պատրաստ էին համաձայնության գալ արաբների հետ, սակայն քրիստոնեությունը պահպանելու պայմանով: Թեոդորոս Ռշտունին, արաբների 650 թ. արշավանքից հետո գլխավորելով երկրորդ թեւը, բանակցությունների մեջ մտավ Ասորիքի կուսակալ Մուավիա զորավարի հետ, որն էլ 652 թ. պայմանագիր կնքեց՝ բավականին նպաստավոր պայմաններով: Հայերն ընդունում էին արաբների գերիշխանությունը եւ հեռանում բյուզանդացիներից: Նրանք երեք տարով ազատվում էին հարկերից, իսկ այնուհետեւ պարտավորվում վճարել այնքան, որքան կամենան: Արաբները պարտավորվում էին իրենց միջոցներով պահել հայկական 15 հազարանոց այրուձին, այսինքն՝ նախկին տանուտիրական գնդին հավասար ռազմական ուժեր եւ ճանաչել հայերի իրավունքը՝ ազատորեն դավանելու քրիստոնեությունը: Հայաստանում արաբ իշխանավորներ չպետք է լինեին, ամրոցներում արաբական կայազորներ չպետք է հաստատվեին, իսկ անհրաժեշտության դեպքում, օրինակ՝ եթե Հայաստանի վրա հարձակում լիներ, խալիֆայությունը պետք է ռազմական օգնություն ցույց տար: Չնայած այդ ուժն անվանապես չէր հիշատակվում, սակայն հասկացվում էր, որ պայմանագիրը ստորագրող կողմերն ի նկատի են ունեցել բյուզանդացիներին: Չնայած Բյուզանդիայի հետ դաշնակցելու կողմնակիցները ստիպված էին հաշտվել այդ կացության հետ, սակայն հայ-արաբական պայմանագիրը եկեղեցականների կողմից դիտվեց որպես մահվան հետ ուխտ եւ դժոխքի հետ դաշինք:

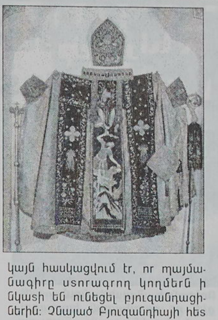

Հայ-արաբական պայմանագիրը սառը ցնցուղի ազդեցություն ունեցավ բյուզանդական արքունիքի վրա: Կայսրը սկզբում փորձեց հայերին խնդրանքներով իր կողմը գրավել՝ առաջարկելով հայ քաղաքական գործիչներին գալ Կոստանդնուպոլիս կամ էլ նրանց հետ հանդիպել Կարինում՝ որոշելու համար իրենց անելիքները: Սակայն հայ նախարարները եւ նրանց առաջնորդ Թեոդորոս Ռշտունին, որ մինչեւ կոկորդը կուշտ էին բյուզանդացիների նենգ ու երկդիմի քաղաքականությունից, նման հանդիպում կազմակերպելու ոչ մի ցանկություն չարտահայտեցին: Իր հերթին ալեկոծվում էր նաեւ բյուզանդական հասարակությունը, որի զինվորական շրջանները կայսրից պարզապես պահանջում էին պատժել հայերին, ուստի երիտասարդ՝ քսանչորսամյա Կոստանդին կայսրը մեծ բանակով արշավեց դեպի Հայաստան: Պահը հարմար էր ընտրված, քանի որ մեծահասակ Օսման խալիֆը գրեթե չէր վերահսկում իրադրությունը. շատ անվանի հին զորավարներ անարգվել էին, իսկ նորերի հանդես գալը միայն ներքին հուզումների պատճառ էր դարձել: Արաբական ռազմական ուժը կորցրել էր իր նախկին թափը, եւ երբ արաբները չկարողացան կանգնեցնել բյուզանդական զորքերի մուտքը Դերջան, երկրում տրամադրությունները սկսեցին փոխվել: Հայ-բյուզանդական մերձեցման կողմնակիցները, որ ստիպողաբար էին միացել Թեոդորոս Ռշտունուն, այժմ գլուխ բարձրացրին: Կայսեր կողմն անցան Ծոփքի, Սպերի, Բագրատունյաց, Մանանաղի, Դարանաղի, Եկեղյաց, Կարնի, Տայոց, Բասենի, Վանանդի, Շիրակի, Խորխոռունյաց, Մամիկոնեից, Առավեղյանց, Առանյանց, Վարաժնունյաց, Գնթունյաց եւ Սպանդունյաց նախարարները, որոնք մեծապես խրախուսվում ու քաջալերվում էին հայոց կաթողիկոսի եւ եպիսկոպոսների կողմից:

Սակայն Թեոդորոս Ռշտունին իր կողմնակից 40-ի չափ նախարարներով, որոնց մեջ էի Թեոդորոս ու Գրիգոր Վահեւունիները, Վարազներսեհ Դաշտկարը եւ շատ ուրիշներ, այդ թվում՝ Մարդպետականի, Ռշտունիքի, Վրաց ու Աղվանից նախկին մարզպանությունները եւ Սյունիքի իշխանները, հավատարիմ մնացին հայ-արաբական պայմանագրին: Կայսրը ստորադասությունից հանեց Թեոդորոս Ռշտունուն եւ նշանակեց Մուշեղ Մամիկոնյանին եւ փորձեց ռազմական ուժով ծնկի բերել ընդդիմադիր նախարարներին: Բյուզանդական զորքերը սկսեցին ավերել երկիրը եւ ձերբակալել նախարարներից նրանց, ում հնարավոր էր: Թեոդորոս Ռշտունին քաշվեց Աղթամար կղզի, որը նրա կողմից խիստ ամրացվել էր: Ներսես Գ-ի եւ Մուշեղ սպարապետի՝ խնդրանքով հալածանքները մի պահ դադարեցին, եւ կայսրը 20 հազարանոց բանակով ժամանեց Դվին ու իջեւանեց կաթողիկոսարանում:

Շարունակությունը՝ էջ 4

ԵՐԱՆԻ

արդարության համար հալածվողներին

Սկիզբը՝ թիվ 10-15

Պարզ մեկնություններ պատանիների համար

Մենք արդեն գիտենք, թե ինչ է արդարությունը: Արդարությունը ե՛ւ Աստծո կամքն ու պատվիրաններն են, ե՛ւ Աստծո կամքի եւ պատվիրանների համաձայն ապրվող կյանքը՝ արդար կյանքը: Եվ գիտենք, որ ովքեր մեծ ձգտում ունեն Աստծո պատվիրանները, Աստծո կամքը սովորելու, իմանալու եւ դրա համաձայն ապրելու, այսինքն՝ արդարության քաղցն ու ծարավն ունեն, արժանի են երանության: Բայց երանության արժանի են նաեւ նրանք, ովքեր այդ կյանքով ապրելիս դժվարությունների առաջ չեն ընկրկում, մարդկանցից ու նրանց հարուցած խոչընդոտներից, նույնիսկ սպառնալիքներից ու հալածանքներից չեն վախենում եւ Աստծուն ու Նրա պատվիրաններին հավատարիմ են մնում: Նույնիսկ մահվան գնով: Ահա այսպիսի մարդիկ, որոնց համար ամենակարեւորն Աստծուն եւ ոչ թե մարդկանց հաճելի լինելն է, Աստծուն չբարկացնելը, չտրտմեցնելը, որեւէ կերպ Նրա դեմ չմեղանչելը, արժանի են մեծ երանության: Այդ երանությունը Երկնքի արքայությունն է. *«Երանի արդարության համար հալածվողներին, որովհետեւ նրանցն է Երկնքի արքայությունը»*: Սրան անմիջապես հետեւող վերջին «երանին» սրա շարունակությունն է եւ պարզապես լրացնում է սրանում հայտնված միտքը. *«Երանի ձեզ, երբ ձեզ նախատեն ու հալածեն եւ Իմ պատճառով ձեր մասին ամեն տեսակ չար բան ստելով ասեն: Ցնծացե՛ք եւ ուրա՛խ եղեք, որովհետեւ ձեր վարձը շատ է երկնքում. որովհետեւ այսպես հալածեցին նաեւ ձեզանից առաջ եղած մարգարեներին»*:

Երբեմն մարդ կանգնում է դժվար կացության առաջ. նա պետք է ընտրություն կատարի Աստծո պատվիրանի, արդարության, ճշմարտության եւ Աստծո պատվիրանին հակասող որեւէ վատ արարքի միջեւ: Օրինակ՝ նա աշխատում է մի հիմնարկում, եւ նրա տնօրենը պահանջում է մի անօրեն, վատ, մեղավոր գործ կատարել: Եթե աշխատողը չկատարի իրենից պահանջվածը, տնօրենը նրան կհեռացնի աշխատանքից, եւ նա կմնա անգործ կամ պատժի կենթարկվի: Իսկ եթե կատարի իրենից պահանջվող վատ արարքը, կպահպանի իր աշխատատեղը, սակայն Աստծո դեմ մեղք գործած կլինի, արած կլինի այն, ինչ Աստված չի սիրում: Ինչպե՞ս վարվել: Չէ՞ որ ոչ ոք չի կամենում իր աշխատանքը կորցնել կամ հրամանը չկատարելու պատճառով պատժվել: Հաճախ մարդիկ վախից նախընտրում են հնազանդվել մարդուն եւ կատարել նրա վատ պահանջը, քան հնազանդվել Աստծուն:

Սակայն պատահում են նաեւ աստվածասեր ազնիվ մարդիկ, ովքեր ոչ մի գնով, նույնիսկ գիտենալով, որ անձնական վնաս են կրելու, չեն համաձայնում անիրավություն, անօրինություն, չարագործություն կատարել: Նրանք կարող են վնասներ կրել մարդկանցից, ընկնել նեղության մեջ, սակայն ուրախ են, որ Աստծո դեմ չմեղանչեցին: Եվ այսպիսի մարդկանց Աստված սիրում է եւ օրհնության արժանացնում: Աստված երբեք ու երբեք չի թողնում, Իր օգնությունից չի զրկում Իրեն սիրողին: Իսկ եթե վերջինս նեղություններ ու վշտեր է կրում, ապա Աստված թույլ է տալիս, որ այդ ամենն Իր հավատարիմ ծառայի, զինվորի, որդու հետ կատարվի, որպեսզի նա իր համբերությամբ արժանանա շատ մեծ պարգեւների: Աստված այդ պարգեւները կարող է տալ թե՛ այս կյանքում եւ թե՛ մանավանդ հավիտենական կյանքում, երբ մարդը վերջնականապես դառնա Երկնքի արքայության կամ Ողջերի երկրի քաղաքացին:

Հաճախ մարդիկ այնքան շատ են սիրում Աստծուն, որ պատրաստ են իրենց ամբողջ կյանքն էլ հալածվել, տանջվել, զրպարտվել, նախատվել, միայն թե չմեղանչեն Աստծո դեմ: Որովհետեւ նրանք շատ մեծ հավատ ունեն եւ գիտեն, թե իրենց ինչ է սպասում: Նրանք գիտեն, որ միայն այս կարճատեւ կյանքը չէ, որ տրված է մարդուն: Կա հավիտենական սքանչելի, անպատմելի կյանք, որը Հիսուսը պարգեւելու է նրանց, ովքեր այս կյանքում սիրում են Իրեն եւ կատարում Իր պատվիրանները:

Ահա այս պատճառով էլ Տեր Հիսուսն ասում է. *«Ցնծացե՛ք եւ ուրախացե՛ք, որովհետեւ ձեր վարձը շատ է երկնքում»*: Իսկ հետո հիշատակում է մարգարեներին:

Ովքե՞ր էին մարգարեները:

Մարգարեներն Աստծուց ընտրված մարդիկ էին, ովքեր կարողանում էին լսել Աստծո ձայնը, իմանալ Նրա պատգամները եւ դրանք հաղորդել մարդկանց: Նրանք զգուշացնում էին ժողովրդին, որ վատ գործեր չկատարեն, այլապես Աստված կարող է պատժել նրանց: Սակայն մարդիկ, ովքեր իրենց վատ գործերն ու վատ ցանկություններն ավելի շատ էին սիրում, քան Աստծուն, չէին կարողանում հանդուրժել մարգարեների զգուշացումները եւ հալածում էին նրանց, տանջում, պատժում, նույնիսկ սպանում, որպեսզի լռել տան: Օրինակ՝ նրանք, սղոցով կտրելով, սպանում են Եսայի մարգարեին:

Արդարության համար հալածվողների օրինակներ

Դանիել մարգարեն մանուկ տարիքում իր հայրենիքից գերի էր տարվել Բաբելոն: Նա իր երեք ընկերների՝ Սեդրաքի, Միսաքի, Աբեդնագովի հետ ապրում էր Նաբուքոդոնոսոր արքայի պալատում: Դանիելը հրեա էր եւ պաշտում էր ճշմարիտ Աստծուն, իսկ Նաբուքոդոնոսորը հեթանոս էր եւ կռապաշտ, այսինքն՝ պաշտում էր մարդկանց ձեռքով պատրաստված արձաններին՝ համարելով, թե այդ անշունչ քարե, մետաղյա կամ փայտյա արձանները աստված են: Մովսես հրեա մեծ մարգարեին տրված տասը պատվիրաններից մեկը պատվիրում է Աստծո փոխարեն չպաշտել կուռքերին եւ ոչ մի կուռքի չերկրպագել:

Շարունակությունը՝ էջ 5

Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի գահակալության վերջին տարիներին

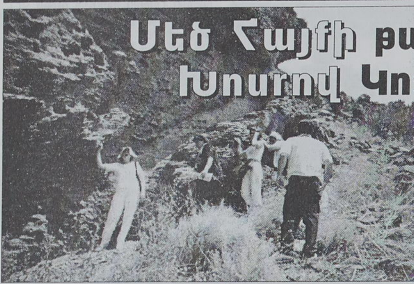

Ըստ Մովսես Խորենացու եւ Փավստոս Բուզանդի՝ Խոսրով թագավորի (նրան Կոտակ էին անվանում կարճահասակ լինելու պատճառով) օրոք նույնպես Հայոց թագավորությունում հերոսական եւ աշխարհաշեն գործեր են կատարվել:

Երբ Հայոց աշխարհը խաղաղվեց, Խոսրով III Կոտակը հրամայեց պարգեւներ տալ այն քաջ մարդկանց, որոնք դա վաստակեցին՝ պատերազմների ճակատամարտերում իրենց անձը դնելով Մեծ Հայք աշխարհի համար: Խոսրով թագավորը քաջագործությունների համար Վահան Ամատունուն պարգեւեց ճակատամարտի տեղը՝ Օշականը, Վաչե զորավարին տվեց Ձանջանակի ակունքները, Ջրաբաշխը եւ Ցլու գլուխը՝ բոլոր փոքր գավառներով, նույնպես եւ մեծամեծ պարգեւներ՝ մյուս նախարարներին: Իսկ Գուգարքի կողմերում Հայոց զորքի զորավար նշանակեց Խորխոռունիների նահապետ Գարջոյլ մաղխազին:

Խոսրով թագավորի եւ Ս. Գրիգոր Լուսավորչի որդի Վրթանես կաթողիկոսի օրոք, ըստ Փավստոս Բուզանդի, Հայաստանում *«աճեցին ու բազմացան խաղաղությունը եւ շենությունը, մարդաշատությունը եւ առողջությունը, պտղաբերությունը, առատությունը եւ գործի հաջողությունը եւ աստվածային մեծ պաշտամունքը եւ աստվածահաճո բարի վարքը: Սուրբ Վրթանեսը իր հոր եւ եղբոր* (Արիստակեսի) *նման ժողովրդին լուսավորում էր եւ առաջնորդում: Իրավունքն եւ արդարությունը ծաղկել էին այն դարում»* (Փավստոս Բուզանդ. Հայոց պատմություն, Երեւան, 1987, էջ 15):

Հայոց թագավորի հրամանով այս ժամանակ Այրարատյան աշխարհում անտառներ տնկեցին: Հայաստանի անտառաշատ տեղերից վայրի կաղնիներ էին բերում եւ տնկում Ազատ գետի կիրճում՝ սկսած Գառնի արքունի ամրոցից մինչեւ Մեծամորի դաշտում գտնվող Դվին կոչվող բլուրը, որն Արտաշատ մայրաքաղաքի հյուսիսային կողմում էր: Եվ այսպես կաղնու ծառեր տնկեցին Ազատ գետի ընթացքով մինչեւ Տիկնունի ապարանքը: Մի ուրիշ մայրի էլ տնկեցին դրա հարավային կողմում՝ եղեգնուտի եզերքով եւ ամբողջ դաշտը լցրին կաղնատունկ տնկով: Այս նորատունկ անտառներից մեկը կոչեցին Խոսրովակերտ, մյուսը՝ Տաճար մայրի: Երկու մայրիներն էլ պարիսպներով փակեցին, սակայն միմյանց չկցեցին, որպեսզի բանուկ մնա ճանապարհը: Մայրին աճեց ու բարձրացավ: Այնտեղ որսի համար ամեն տեսակ կենդանիներ եւ գազաններ լցրին:

Այս ժամանակ արքունիքն անտառից վերեւ փոխադրելու անհրաժեշտություն ծագեց: Դվինում՝ բլրի վրա, կառուցվեցին արքունի ապարանքներ: Արաքսի վտակ Մեծամորը փոխել էր հունը, եւ Արտաշատի մոտակայքում ճահիճներ էին առաջացել: Ըստ Մովսես Խորենացու՝ արքունիքի փոխադրման անհրաժեշտությունը հետեւանք էր այն բանի, որ այդ ժամանակ Հրատ մոլորակը, այսինքն՝ Մարսը, ուղեկցում էր Արեգակին, եւ այդ վայրում ճահճուտների հետեւանքով առաջացած անմաքուր ջերմ օդը գարշելի հոտ էր արձակում: Ուստի Արտաշատում բնակվողները, այս բանին չդիմանալով, կամավոր հանձն առան տեղափոխությունը:

Այս խաղաղ եւ բարգավաճ ժամանակը երկար չտեւեց: 337 թվականին իր ավարտին էր մոտենում նաեւ Մծբինի պարսկա-հռոմեական խաղաղության քառասունամյա պայմանագրի ժամկետը: Ըստ Փավստոս Բուզանդի՝ այս ընթացքում Խոսրով Կոտակը Հեր ու Զարեւանդ գավառից լուր ստացավ, թե Սասանյանների զորքերը պատրաստվում են ներխուժել Հայաստան: Խոսրով թագավորը Բզնունյաց Դատաբեն նահապետին հրաման տվեց հայոց ընտիր գնդով դուրս գալ թշնամու դեմ, դիմադրել եւ ետ մղել: Հայոց գնդով Դատաբենը գնաց պարսից զորքի դեմ: Սակայն հասնելով թշնամուն՝ նա, անպատմելիորեն միաբանվելով պարսից մեծերին, որոշեց նրանց ձեռքը հանձնել Հայոց թագավորին: Նա թշնամուն խորհուրդ տվեց դարան սարքել իր զորքի դեմ եւ այդպես դավաճանաբար սրի մատնեց իր զինվորներին: Ինքը՝ չարագործ Դատաբենը, պարսից զորքի գլուխն անցած, կամեցավ Խոսրով թագավորի վրա հարձակվել: Հայոց գնդից կենդանի մնացածներն ավելի վաղ հասան Հայոց թագավորի բանակը եւ գուժեցին անօրեն Դատաբենի չարագործության մասին:

Խոսրով թագավորը Վրթանես եպիսկոպոսապետի հետ միասին ջերմեռանդ աղոթում էին Աստծուն՝ օգնություն խնդրելով: Շտապ իրենց մոտ հավաքելով թվով երեսուն հազար հայկական զորք՝ Վաչե սպարապետի եւ մեծամեծ նախարարների գլխավորությամբ ուղարկում են թշնամու դեմ: Հայոց եւ պարսից զորքերն իրար հանդիպեցին Վանա լճի ափամերձ Առեստ ավանում՝ դեմ հանդիման ճամբարներ խփելով Առեստ գետի ափերին: Թշնամու զորքերը թվով մի քանի անգամ ավելի էին եւ իրենց կազմում ունեին մեծ քանակությամբ փղեր: Չնայած դրան՝ հայերը խիզախորեն հարձակվեցին նրանց վրա եւ պարտության մատնեցին: Վաչե սպարապետը եւ քաջ Վահան Ամատունին ձերբակալեցին Դատաբենին եւ բերին Խոսրով թագավորի մոտ: Դատաբենին քարերով սպանեցին՝ իբրեւ մի մարդու, որը դավաճանել էր իր աշխարհին եւ իր տիրոջ գնդին ու զորքերին: Նրա տոհմը, կինը եւ որդիները գտնվում էին Ռշտունյաց իշխանի ամրոցում՝ Աղթամար կղզու վրա: Վաչե սպարապետը նավ նստեց եւ կղզի մտնելով՝ ողջ Բզնունյաց տոհմը ոչնչացրեց: Բզնունյաց տոհմական կալվածքն արքունիքի սեփականությունը հայտարարվեց (տե՛ս Փավստոս Բուզանդ, էջ 32-35):

Մովսես Խորենացին այլ կերպ է ներկայացրել Բզնունյաց տոհմի ոչնչացումը. որպես դեռեւս Մանավազյան եւ Որդունի տոհմերի հետ տեղի ունեցած պայքարի արդյունք, երբ երեքն էլ ոչնչացան (տե՛ս Մովսես Խորենացի, Պատմութիւն Հայոց, Երեւան, 1991, էջ 258):

Առեստավանի ճակատամարտում կրած պարտությունից հետո էլ պարսիկները չէին դադարում պատերազմել Հայոց աշխարհի դեմ, ուստի ամեն մի ներքին ընդվզում սասանում էր երկրի անվտանգությունը եւ պաշտպանությունը: Եվ Խոսրով թագավորը, որպեսզի կանխի նախարարների խռովությունները, օրենք սահմանեց, որով մեծամեծ ավագանին, աշխարհատեր նախարարները, որոնք բյուրավոր եւ հազարավոր զորքեր ունեին, պետք է մնային թագավորի մոտ, նրա հետ շրջեին, եւ նրանցից ոչ ոք չպետք է գնար արքունի զորքի հետ:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐ

ՆԵՐՍԵՍ Գ ՇԻՆԱՐԱՐ ՏԱՅԵՑԻ

(641-661)

Սկիզբը՝ էջ 3

Բյուզանդացիները նման էին այն մարդկանց, ովքեր ոչինչ չէին սովորել եւ ոչինչ չէին մոռացել: Փոխանակ այդ ծանր եւ զերլարված ժամանակներում նրանք ընդհանուր ճակատ կազմեին հայերի հետ՝ արաբների դեմ, կայսրը կրկին ձգտում էր հայերին պարտադրել հոգեւոր հաղորդությունը եւ Քաղկեդոնի որոշումները: Զգալով իրեն դրության տերը՝ կայսրը նույնիսկ չփորձեց բանակցել հայերի հետ եւ կարգադրեց կիրակիներից մեկի ժամանակ Դվնի Սբ. Գրիգոր կաթողիկեի մեջ պատարագը բյուզանդական ծեսով մատուցել՝ հոռոմ երեցների ձեռքով: Պատարագի ժամանակ միասին հաղորդվեցին Կոստանդին կայսրը, Մուշեղ սպարապետը, Ներսես հայրապետը եւ բոլոր եպիսկոպոսները. մի մասը՝ կամովի, իսկ մյուսը՝ ակամա: Այսուհանդերձ, եպիսկոպոսներից մեկը խուսափեց հաղորդվելուց, եւ կայսրը, իմանալով այդ մասին, նրան ատյան բերել տվեց եւ պատասխան ստանալով այն հարցին, թե նա Ներսեսին ճշմարիտ կաթողիկոս ճանաչում է թե ոչ, հարցրեց նաեւ, թե ինչու է նա խուսափել իր հետ հաղորդվելուց: Եպիսկոպոսը դիվանագիտական պատասխան տվեց, թե կայսրից պատկառել է, իսկ կաթողիկոսի համար հայտնեց, որ նա չորս տարի առաջ ժողով էր գումարել ու որոշում կայացրել Քաղկեդոնի ժողովը մերժելու մասին: Ավելին. եպիսկոպոսը, ցանկության դեպքում, պատրաստակամություն հայտնեց կայսրին ներկայացնել հիշյալ որոշումը: Իբրեւ թե դրա պատճառով Ներսես Գ-ն պապանձվեց, իսկ կայսրը նրան խորապես հանդիմանեց: Այնուամենայնիվ, եպիսկոպոսը կարգադրություն ստացավ գնալ ու հաղորդվել կաթողիկոսի հետ, իսկ եպիսկոպոսն էլ օրհնեց կայսրին ու փոխադարձաբար օրհնվեց նրա կողմից: Այս պատմությունը, որ հանգամանորեն մատուցում է Սեբեոսը, մի քանի մութ կետեր ունի: Ամենից առաջ հետաքրքիր է, որ պատմիչն այդպես էլ չի տալիս եպիսկոպոսի անունը, որը Մ. Օրմանյանին իրավունք է տալիս ենթադրելու, թե հաղորդությունից խուսափող եպիսկոպոսը եղել է հենց ինքը՝ Բագրատունյաց եպիսկոպոս Սեբեոսը: Բացատրության կարիք է զգում այն հանգամանքը, որ պատմիչը եպիսկոպոսի արարքը ոչ գովեստի է արժանացնում եւ ոչ էլ փնովում: Խորացնելով իր միտքը՝ Մ. Օրմանյանը հանգում է այն եզրակացության, որ Ներսես Գ-ն կայսեր հետ դավանական բանաձեւերի մեջ չէր մտել եւ դավանական հայտարարություն էլ չէր կատարել, իսկ հաղորդությունը Հայոց եկեղեցու կողմից չէր արգելվում, հետեւաբար այն իրողությունը, որ Սեբեոսը, մեծապես ամբաստանելով Ներսես Տայեցուն, բոլորովին չի մեղադրում Եզրին, մտածել է տալիս, թե նա Եզրի համախոհներից էր:

Կար մի հանգամանք եւս, որի մասին Սեբեոսը ոչինչ չի գրում: Խնդիրն այն է, որ Կոստանդին կայսրը եւ Պյուռոս պատրիարքը, ըստ ամենայնի, խստակրոն քաղկեդոնիկներ չէին, այլ համոզված միակամյաներ, որոնց թվին էր պատկանում նաեւ Հերակլ կայսրը: Ավելին. կայսրը միակամյաների մեծ ջատագովն էր: Հետեւաբար Ներսես Գ-ն իր վարքագծով ավելի մեծ զիջողության չէր գնում, քան, ասենք, Եզր հայրապետը: Ներսես Գ-ի վարքագիծը մինչ կայսեր արշավանքը որեւէ տարակույսների առիթ չէր տվել: 648 թ. ժողովական թղթով նա պաշտպանել էր հայ դավանանքը, իսկ կայսեր հետ հաղորդվելը Հայոց եկեղեցու կողմից արգելված չէր: Հույների հետ հաղորդություն ընդունելու վտանգը, որն իրենց գործողություններով խիստ առարկայական էին դարձնում հույները, այն էր, որ վերջիններս հաղորդվելուց հետո փորձում էին ուժով պարտադրել իրենց սովորությունները, ծեսերը եւ դավանանքը: Ներսեսը հազիվ թե չէր գիտակցում այդ վտանգը եւ իր գործունեությամբ ցույց էր տվել, որ նա Հայոց եկեղեցու դավանանքի ջատագովն է: Սակայն խնդիրը միայն դավանաբանական գունավորում չուներ, այն ավելի շատ քաղաքական էր: Հայ ժողովրդի առաջ խնդիր էր հարուցված՝ կողմնորոշվելու արաբա-բյուզանդական հակամարտության խորխորատներում, որի մասին այսօր դատելը հեշտ է, սակայն շատ դժվար էր ճիշտ լուծումը գտնել այն հեռավոր օրերին: Ներսես Գ-ն իր դատողականությամբ ու փորձառությամբ, իր եկեղեցական նկարագրով, քաղաքական ու կենցաղային պահվածքով ավելի շուտ հակված էր դեպի հույները եւ ոչ մի կերպ չէր կարող պատկերացնել արաբների գերիշխանությունը Հայաստանում: Նա արաբների Հայաստան թողնելուն կողմնակից չէր, սակայն ընտրության մեծ հնարավորություններ էլ չկային, ուստի նա նախապատվություն էր տալիս բյուզանդական տիրապետությանը: Երիցս իրավացի է Մ. Օրմանյանը, երբ գրում է, թե չի կարելի մեղադրել ո՛չ բյուզանդական եւ ո՛չ էլ արաբական կողմնորոշում ունեցողներին, քանի որ հայ հասարակությունն ինքը երկփեղկված էր այդ օրերին եւ փորձում էր ելք գտնել ստեղծված իրադրությունից: Հետեւաբար հազիվ թե կարելի է մեղադրել Հայոց կաթողիկոսին իր բռնած դիրքորոշման համար, որովհետեւ նրա կարծիքով՝ հայրենիքի փրկությունը հայ-բյուզանդական մերձեցման մեջ էր:

Հետագա զարգացումները ցույց տվեցին Հայոց կաթողիկոսի քաղաքական կողմնորոշման սխալականությունը: Կոստանդնուպոլսում խռովություններ եղան, հյուսիսային ցեղերը հարձակվեցին կայսրության կենտրոնական նահանգի վրա, որի հետեւանքով կայսրը ստիպված եղավ շտապով ետ վերադառնալ՝ զորքերի հրամանատարությունը հանձնելով Մորիանոսին՝ հունական եւ հայկական զորագնդերով: Արաբները փորձեցին բյուզանդացիներին դուրս մղել Հայաստանից, նրանց օգնում էր Թեոդորոս Ռշտունին՝ իր կողմնակից նախարարներով: Սակայն մինչեւ Նախճավան ու Դվին հասած արաբական զորքերին սառնամանիքները ստիպեցին ետ քաշվել, եւ Մորիանոս զորավարը որոշ հաջողություններ ունեցավ: 653 թվին պատերազմական գործողությունները ծավալվեցին նոր թափով, եւ արաբներն ու Թեոդորոս Ռշտունու զորամասերը բյուզանդացիներին քշեցին Հայաստանից: Դաշնակից զորքերը հասան եւ գրավեցին Տրապիզոնը, որի կառավարչությունը նույնպես Հայաստանի ու այսրկովկասյան երկրների հետ հանձնվեց Թեոդորոս Ռշտունուն: Այլեւս ելք չտեսնելով՝ Ներսես Գ Տայեցին ստիպված էր ժամանակավորապես թողնել քաղաքական ասպարեզը եւ հեռանալ Կոստանդնուպոլիս: Նա հույս ուներ ստանալու կայսեր աջակցությունն ու օգնությունը, սակայն հուսախաբ լինելով՝ վերադարձավ իր ծննդավայր Իշխան գյուղ եւ այնտեղ մնաց շուրջ վեց տարի:

Շարունակելի

Բաբկեն ՀԱՐՈՒԹՅՈՒՆՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԿԻՑ ՍԵՆՅԱԿՈՒՄ

ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂԸ՝ ՄԵԶ ՀԱՄԱԿԻՐ

Օրերս «Զանգակ-97» հրատարակչությունը հայ ընթերցողի դատին ներկայացրեց թուրք ընթերցողին քաջ հայտնի գրող Քեմալ Յալչընի «Հոգիս քեզմով կը խայտայ» վեպը՝ Գերմանիայի հայոց թեմի առաջնորդ գերշ. Տ. Գարեգին արք. Բեքճյանի հմուտ թարգմանությամբ: Սույն հրատարակությունն իրականացվել է մեկենասությամբ տիար Գարեգին Էմիրզեի, տիար Սահակ Թոփքաչի, դոկտոր Համազ Ղազարյանի, տիկին Մելինե Փոլմանի, տիար Ռուբիկ Քեհյայյանի, Հայ գործարարների միության եւ Պիլեֆելտի հայ համայնքի:

Քեմալ Յալչընը 1982 թվականից ի վեր ապրում է Գերմանիայում: Այս վեպը գրելու գաղափարը թուրքերենի իր ուսուցչուհի՝ հայուհի Մելինեն է տվել: Մեծապես ներշնչել է նաեւ մայրը:

Տիկին Մելինեի շնորհիվ շատ հարցերի շուրջ այլ կերպ է սկսել խորհել, նրա խորհրդով մեկնել Թուրքիա՝ պատմական Հայաստանի Ամասիայի շրջան, թակել 1915-ի եղեռնից հետո վերապրողների դռները եւ այս մարդկանց զրույցներով էլ հյուսել իր սյուժեն:

Օգտվելով Գարեգին արք. Բեքճյանի Հայաստանում գտնվելու առիթից՝ մեր աշխատակցուհի Նարե Սարգսյանը հարցազրույց ունեցավ սրբազան հոր հետ, որը ստորեւ ներկայացնում ենք ձեր ուշադրությանը:

- Սրբազա՛ն հայր, թույլ տվեք խորին շնորհակալություն հայտնել Ձեզ, որ հնարավորություն ընձեռեցիք մեզ՝ այս արժեքավոր ստեղծագործությանը ծանոթանալու: Դուք, այս գործը թարգմանելով, բնականաբար, հույս եք տածում, թե մեր հարցը թուրք մտավորականների օգնությամբ արծարծելը պակաս կարեւոր քայլ չէ Թուրքիայի կողմից հայոց ցեղասպանությունը պետականորեն ճանաչելու համար: Իսկ դրան հասնելու իրական ճանապարհներ տեսնո՞ւմ եք:

- Իշխանութիւնները շատ մը հարցեր աւելի կը բարդացնեն, քան թէ կը դիւրացնեն: Հասարակ ժողովուրդը իրարու հետ աւելի մօտիկ յարաբերութիւններ մշակելու ատակ է: Եւ ասիկա ոչ միայն Թուրքիոյ, այլ տարբեր երկիրներու մէջ ալ այսպէս է: Իրենց գծած մէկ մի նպատակի համար կրնան ժողովուրդներ թշնամացնել իրարու հետ: Ժողովուրդը շատ անգամ ասկէ լուր չունի, ժողովուրդը աւելի պարզ կը մօտենայ իր հարեւանին, մանաւանդ քրիստոնեայ ժողովուրդը, որ աւելի մեղմ է իր թշնամիին նկատմամբ, որովհետեւ այդպէս է իր հոգեւոր սկիզբը: Ժողովուրդը, ոչ կառավարական շրջանակները, տրամադրութիւններ ունի ընդունելու յանցանքներ եւ ներողութիւն խնդրելու: Եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ պատրաստակամ է փոխհատուցումներու երթալու:

Այս հեղինակի ներկայացուած ձեւով յարաբերութիւններ մշակելու պատրաստակամ զանգուածներ կան, մտաւորականներ կան Թուրքիոյ մէջ այսօր: Այդ մտաւորականներէն ոմանց գործերուն ես կը հետեւիմ, կը տեսնիմ, որ այդ տրամադրութիւնը կամաց-կամաց կ'ընդլայնէ ժողովուրդին մէջ: Բայց ուրիշ զանգուածներ ալ կան, որ կը ուրեն հարցը, կուսակցութիւններ կան, որոնք տրամադիր են աւելի ցեղապաշտական գաղափարներուն հետեւիլ: Բոլոր ժողովուրդներու մէջ մտաւորական ալ կայ, յետամնաց ալ կայ, հետեւաբար երկուքն ալ իրենց գործը պէտք է ընեն: Ամօթ է եւ մեղք, եթէ մտաւորական զանգուածները չբարձրացնեն իրենց ձայնը: Քէմալ Եալչընը այս համարձակութիւնը ունի:

Զարդերու ժամանակ հայերուն պաշտպանող շատ մարդիկ եղած են: Գիրքին մէջ որոշ բաներ բացատրուած են: Հետեւաբար այդ մարդիկը պէտք է գտնել, օգտագործել: Ցեղասպանութեան հարցին նկատմամբ երկխօսութիւնը կարեւոր է, խուսափիլը սխալ կը տեսնիմ:

Բայց կայ նաեւ ուրիշ հանգամանք: Հայերուն չբաւեր լոկ 1915-ի իրենց եղեռնի հարցը աշխարհին ներկայացնելը, միայն այդ հարցը հետապնդելը, այլ պէտք է իրենց մէջն ալ զօրացնեն համագործակցութիւնը: Ժողովուրդներուն մէջ տարբեր կարծիքներու տէր մարդիկ կան, բայց ազգային նպատակներու ու շահերու շուրջ պէտք է միանան: Եւ այդ ժամանակ իրենց ձայնը զօրաւոր կ'ըլլայ:

Հիմա ունինք անկախ Հայաստան: Մենք պէտք է ամէն ջանք թափենք, որ զօրանայ երկիրը, ժողովուրդը: Անշուշտ պիտի ունենայ դժուարութիւններ, բայց այս դժուարութիւնները վերացնելու ջանք ալ պիտի թափուի: Այսօր ճերմակ ջարդի մասին կը խօսուի, պէտք է այնպէս ընել, որ ասիկա տեղի չունենայ, այսինքն՝ գաղթականութիւն, ուրիշ ազգութիւններուն մէջ ձուլիլ, հալիլ եւ այլն... Անոնց առաջը պէտք է առնիլ: Պէտք է մեր եղեռնի հարցը հետապնդուի, բայց ուրիշ կողմէն շատ աւելի կարեւոր է նաեւ երկրի մէջ եղած պայմաններու բարելաւման հարցը: Ասանկ պէտք է խորհին այսօր ապրող հայերը՝ թէ՛ Սփիւռքի, թէ՛ Հայաստանի եւ թէ՛ պետութեան ղեկավարութիւնը: Պատմական ժամանակաշրջաններու մէջ հայու գործելակերպը, վարուելակերպը, յարաբերութիւնները այնպէս ձեւակերպուած են, որ անձնական են. ես զօրանամ, իրենք ինչ կ'ուզեն, թող ըլլան... Ազգ մը ըլլալու համար հրեաները լաւագոյն օրինակն են, որոնք դարերով, մինչեւ այսօր յամառօրէն կը պայքարին իրենց մեծ նպատակներուն հասնելու համար:

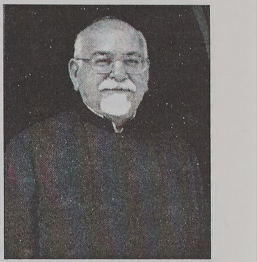

Ինչպէս հեղինակը կը բացատրէ, պատմութեան դասերու մէջ կամ հրապարակախօսական յօդուածներով, սխալ տեղեկութիւններ կը տրուին հայերու մասին թուրք շրջանակներու մէջ, եւ հասարակ ժողովուրդը խորքը չի իջներ եւ սխալ կարծիք, ժխտական կարծիք կ'ունենայ: Հետեւաբար այս գիրքը թուրքերու կողմէ կարդալը շատ աւելի օգտակար կ'ըլլայ՝ ժողովուրդներու միջեւ յարաբերութիւնները խաղաղ կարգաւորման համար: Լաւ է, որ այսպիսի մարդիկ կան եւ հարցերը բաց, առանց ծածկելու, առանց խեղաթիւրելու համարձակութիւնն ունին դնելու:

- Դուք այնպես թեթեւասահ եք հաղորդում վիպասանի լեզուն, որ ընթերցելիս հարց էր ծագում, թե գրական-գեղարվեստական ժանրի թարգմանության փորձ ունեցե՞լ եք:

- Ո՛չ, առաջին անգամն էր: Անշուշտ, պարզ յօդուածներ թարգմանած եմ, բայց գրական գործ թարգմանել առաջին անգամ փորձեցի:

- Սրբազա՛ն հայր, թույլ տվեք Ձեզ՝ որպես Գերմանիայի հայոց թեմի առաջնո՛րդի ուղղել խոսքս: Պատմեք, խնդրում եմ, թե թեմում ապրեցնող ինչ հույսերով եք ներշնչվում:

- Յոյսը քրիստոնէական է: Եկեղեցական ըլլալը ինծի համար ասպարէզ մը չէր, այլ կոչում մըն էր, հետեւաբար այդ կոչումը պիտի իրագործեմ: Ուրեմն յոյսը պակսեցնելու կամ յոյսը կորսնցնելու իրաւունք չունիմ: Սփիւռքին մէջ շատ դժուարութիւններ կան: Հիմա Գերմանիոյ մէջ շուրջ 40000 հայ մարդ կայ: Տակաւին կան շատ՝ հայեր, որոնք չեն յայտնած իրենց ինքնութիւնը: Բայց ինչ որ ալ ըլլայ, 40000-ն այդքան էլ արհամարհելի չըլլալով հանդերձ, շատ ցրուած կ'ապրին Գերմանիոյ մէջ: Որովհետեւ Գերմանիան երկիր մըն է, ուր քաղաքները համաչափ զարգացած են. մէկ քաղաքին մէջ ապրող մարդ մը ուրիշ քաղաք մը երթալու պէտքը չզգար, այնպէս որ այդ ցրուածութիւնը մեր գործը կը դժուարացնէ՝ կազմակերպչական տեսակէտով: Շատ անգամ մենք ստիպուած կ'ըլլանք ամէն շաբաթ 500-700 քիլոմեթրներով երթալ-գալ, որպէսզի հասնինք մեր ժողովուրդին: Երբ որ ցրուած կ'ապրիք, ձեր նախաձեռնած աշխատանքներն ալ կը տկարանան զուգահեռաբար, որովհետեւ անոնց քիչ թիւով մարդիկ կը մասնակցին: Ձեր նախաձեռնութիւնն այդքան էֆեքթիւ չըլլար, ինչ որ, ըսենք, եթէ 10000 հայեր ապրին մի քաղաքին մէջ:

Շարունակությունը՝ էջ 6

ԵՐԱՆԻ
արդարության համար հալածվողներին

Սկիզբը՝ էջ 3

Եվ Դանիելն ու իր երեք ընկերները շատ աստվածասեր էին եւ միշտ պահք էին պահում, աղոթում էին ճշմարիտ Աստծուն, կուռքերին երբեք զոհ չէին մատուցում, զոհված մսից երբեք չէին ուտում եւ կատարում էին այն ամենը, ինչ պահանջվում էր իրենց Օրենքով:

Մի անգամ Նաբուքոդոնոսորը կանգնեցնում է իր ոսկյա արձանը եւ հրամայում բոլորին ընկնել նրա առաջ ու երկրպագել: Իսկ ով չկատարեր այս հրամանը, պիտի գցվեր հնոցի կրակի մեջ ու այրվեր: Այդ ժամանակ Դանիելը քաղաքից բացակայում էր, իսկ նրա երեք պատանի ընկերները, հիշելով իրենց Աստծո պատվիրանը, ոչ մի գնով չեն կատարում արքայի հրամանը, ուստի Նաբուքոդոնոսորը հրամայում է նրանց գցել կրակի մեջ: Նրանց գցում են կրակը, սակայն Աստված Իր հրեշտակին ուղարկելով՝ նրանց փրկում է այրվելուց: Նրանց հագուստն անգամ չի այրվում: Եվ այդ կրակի մեջ երեք պատանիներն օրհնում ու փառաբանում էին իրենց Տեր Աստծուն, Ով կարող է նույնիսկ այսպիսի զարմանալի հրաշքներ գործել:

Սուրբ Գրիգոր Լուսավորիչը, երբ դեռ ծառայում էր հեթանոս Տրդատ թագավորի պալատում եւ շատ նվիրված ու հրամանները բարեխղճությամբ կատարող պաշտոնյա էր, չի հնազանդվում, երբ հրամայվում է իրեն դալար ճյուղերի պսակ դնել Անահիտ դիցուհու ոսկյա արձանին: Այստեղ բացահայտվում է, որ Գրիգորը քրիստոնյա է, եւ նրան շատ ծանր ու աննկարագրելի տանջանքների են մատնում, ապա գցում Արտաշատի բանտի խոր վիրապը, այսինքն՝ փոսը, ուր կային թունավոր օձեր, եւ որտեղից դեռ ոչ ոք կենդանի դուրս չէր եկել: Սակայն Տեր Աստված Իր հավատարիմ ծառային այնտեղ պահում է 13 տարի եւ ի վերջո կենդանի դուրս բերում:

Այսպիսի շատուշատ պատմություններ են մեզ հասել: Նրանցում պատմվում է Քրիստոսի քաջ նահատակների սխրագործությունների մասին: Նահատակներն այն մարդիկ են, ովքեր հանուն Քրիստոսի մեռնում են կամ ծանր տանջանքներ կրում, սակայն Նրան երբեք չեն դավաճանում:

Դարձյալ երկնքի արքայության մասին

Արդեն խոսվել է երկնքի արքայության մասին: Նաեւ ասվել է, որ Տեր Հիսուսի խոստացած բոլոր երանություններն էլ, վարձատրություններն էլ իրականում նույնն են՝ երկնքի արքայությունը: Երկնքի արքայության մեջ են մարդիկ մխիթարվելու եւ երբեք չեն տրտմելու, չեն տանջվելու կամ լալու: Երկնքի արքայությունը հենց Ողջերի երկիրն է, որը խոստացվել է հեզերին: Երկնքի արքայության մեջ արդարները տեսնելու են Աստծուն այնպես, ինչպես Նա կա: Երկնքի արքայության մեջ ապրելու են միայն Աստծո որդիները, այնտեղ օտար մարդկանց համար տեղ չկա:

Նաեւ ասվեց, որ երանության արժանացածներն էլ իրականում նույն մարդիկ են՝ արդարները, սուրբերը, խոնարհները, Աստծո սիրո պատճառով սգավոր դարձածները, հեզերը, խաղաղարարները, արդարություն գործողները եւ այժմ էլ՝ նրանք, ովքեր աստվածային այդ արդարության համար հալածվում են:

Չի կարող լինել մի արդար կամ սուրբ մարդ, որ չլինի խոնարհ, հեզ, խաղաղարար, Աստծո սիրո պատճառով սգավոր կամ պատրաստ Աստծո պատվիրանների համար հալածվելու եւ նույնիսկ մեռնելու: Նշանակում է՝ բոլոր երանիներն էլ, եթե ամբողջացնելու լինենք, կարող են մի նախադասությամբ ներկայացվել. «Երանի Աստծուն ամբողջ սրտով, ամբողջ հոգով ու ամբողջ մտքով սիրողներին, որովհետեւ նրանցն է երկնքի արքայությունը»:

Մի անգամ Տեր Հիսուսին հարցրին.

- Ուսուցի՛չ, ո՞րն է ամենամեծ պատվիրանը Օրենքում:

«Օրենք» էր կոչվում Մովսես մարգարեին Աստծուց տրված տասը պատվիրանների եւ այլեւայլ օրենքների ամբողջությունը, որը, Աստծո հրամանով, սահմանել էր Մովսեսը հրեա ժողովրդի համար: Եվ Տեր Հիսուսն Իրեն հարցնողին պատասխանում է.

- *«Պիտի սիրես քո Տեր Աստծուն ամբողջ սրտովդ, ամբողջ հոգովդ եւ ամբողջ մտքովդ». սա՛ է մեծ եւ առաջին պատվիրանը: Իսկ երկրորդը նման է սրան. «Պիտի սիրես քո ընկերոջն ինչպես ինքդ քեզ»:*

Շարունակելի

Ս. Ս.

ԹՈՒՐՔ ԳՐՈՂԸ՝ ՄԵԶ ԾԱՆԱԿԻՑ

Սկիզբը՝ էջ 5

Բայց հակառակ ատոր, մենք մեր աշխատանքը պիտի տանինք, ինչ որ մեր կարողութիւններուն մէջն է, եւ պիտի ջանանք, որ իրենց հաւատքը եւ իրենց հայեցի ինքնութիւնը պահուի: Եկեղեցին կարեւոր հաստատութիւն մըն է այդ առումով, գոնէ Սփիւռքին մէջ: Օտարներու հետ կ'ապրինք, օտար լեզու կը խօսինք, օտար մշակոյթի հետ կը շփուինք, եւ հայ մշակոյթ զարգացնել Սփիւռքին մէջ, շատ դժուար է, համարեայ կարելի չէ: Ճիշդ այստեղ է, որ անհրաժեշտութիւն կը յայտնուի Հայկական պետութեան՝ Սփիւռքի հետ սերտ, ծրագրուած, նպատակադրուած համագործակցութիւնը, ինչ, որ այսօր տակաւին տկար է, պակաս է: Եթէ Հայաստանն այսօրուայ

տնտեսական պայմաններու մէջ Սփիւռքի տնտեսական միջոցներու պէտքն ունի, Սփիւռքն ալ Հայաստանի բարոյական ուժի պէտքն ունի: Եկեղեցին միակ հաստատութիւնը եղած է 1700 տարի հայ իրականութեան մէջ: Այսօր ոչ մէկ կազմակերպութիւն գոյութիւն ունի, որ 1700 տարի կարենայ դիմացած ըլլալ. եկած են, կազմուած են, կորսուած են: Հետեւաբար եկեղեցու կարեւորութիւնը այս անգամ եւս կը շեշտուի, հակառակ որ այսօր Եւրոպայի մէջ հաւատքը հետզհետէ կը նահանջէ, սակայն հայի մօտեցումը եկեղեցիին այլ է՝ գիտակցաբար թէ ենթագիտակցաբար: Հաւատքը պակսած մարդը նոյնիսկ գիտէ, որ եկեղեցին է իր կեդրոնը: Սփիւռքի պայմաններուն մէջ եկեղեցին է մղիչ ուժը ինքնութեան գոյամարտի: Գերմանիոյ առաջնորդութիւնն ալ այսպէս աշխատանքներ կը տանի եւ պիտի շարունակի ատիկա՝ առանց յոյսը կորսնցնելու: Երբ որ դիմացի մարդը յուսահատ վիճակ մը ունի, իր յոյսը պէտք է վերանորոգուի, վերականգնուի՝ դիմացինին ունեցածով: Հետեւաբար եկեղեցականները իրաւունք չունին իրենց յոյսը կորսնցնելու:

- Սրբազա՛ն հայր, իսկ ի՞նչ անցուդարձ կա թեմում, ի՞նչ հույզերով է ապրում այսօր Գերմանիայի հայությունը:

- Ամէն հայու սրտին մէջ, նոյնիսկ առերեւոյթ տկարացած ըլլալով, գոյութիւն ունին ազգային կամ կրօնական զգացումները: Սփիւռքին մէջ ազատ, անկախ ապրելով հանդերձ՝ ճնշուած են հայերը: Ազատ-անկախին ալ իր դժուարութիւնները ունի: Մարդիկ տարբեր աւանդոյթներէն, մշակոյթներէն կուգան եւ կը տեսնեն, որ իրենց ունեցած աւանդոյթները կամ իրենց ստացած գիտութիւնը, դաստիարակութիւնը չի համապատասխաներ իրենց ապրած այսօրուան պայմաններուն: Բայց անոնք հազիւ թէ առիթը ունենան Հայաստան այցելելու, իրենց հոգեւոր կեդրոնը այցելելու, այդ կրակը կը բոցավառի: Հիմա այսպիսի անցեր կան այստեղ. շուրջ 100 ուխտաւորներու հետ եկած եմ Գերմանիայէն, որոնց մեծամասնութիւնը տակաւին առաջին անգամն է Հայաստանի մէջ: Երեկ իրենց հետ գացինք Ծիծեռնակաբերդ, վաղը՝ կիրակի, պիտի Պատարագի մասնակցին եւ ներկայանան Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին: Կը տեսնեմ իրենց զգացումները. անոնք կան՝ եւ կսպասեն, որ...

Հոս է, որ մեր պարտականութիւնը լուրջ պէտք է առնուի եւ լուրջ կերպով իրագործուի:

Երբ կը տեսնեն, որ իրենց երկիրը կը բարգաւաճի, իրենց օգնութեան ջանքերը նպատակին կը հասնին, եկեղեցին հետզհետէ կը զարգանայ, ատիկա խանդավառութիւն մըն է իրենց համար, կ'ուրախանան եւ աւելի կ'ոգեւորուին: Եւ մեր պարտականութիւնը այդ ոգեւորութիւնն անոնց տալն է:

Մեծ Հայքի թագավորությունը Խոսրով Կոտակի գահակալության վերջին տարիներին

Սկիզբը՝ էջ 4

Ինչպես Փավստոս Բուզանդն է նշել, Խոսրով արքան վստահ էր Մեծ Հայքի սպարապետ ծերունի Վաչե Մամիկոնյանի եւ քաջ Վահան Ամատունու վրա: Թագավորը բոլոր ավագ նախարարական տների զորքերը գումարեց արքունի զորքերին եւ ամբողջ Հայոց բանակը տվեց նրանց ձեռքը, ու նրանք շարունակ քաջաբար պատերազմեցին՝ Հայոց սահմանները պաշտպանելով եւ Շապուհ II-ի զորքերին թույլ չտալով մտնել ու ավերել Հայոց աշխարհը:

Հայոց երկրի անվտանգության ապահովմանն ուղղված այսպիսի նախազգուշական միջոցառումներին հակառակ՝ Խոսրով թագավորի դեմ ապստամբեց եւս մեկ նախարար՝ Աղձնյաց մեծ իշխան Բակուրը, որը մեծ բդեշխ էր կոչվում: Նա պարսից թագավորից օգնական զորք բերել տվեց եւ անջատվելով Հայոց միաբանությունից՝ պատերազմեց Խոսրով թագավորի դեմ: Խոսրով Կոտակը Կորդվաց Ջոն, Մեծ Ծոփքի Մար, Շահեի Ծոփքի Ներսեհ, Սյունյաց Վաղինակ, Հաշտենից Դատ եւ Բասենի Մանակ իշխանների զորքերով նրանց դեմ ուղարկեց: Նրանք հաղթեցին թշնամուն, սպանեցին բդեշխին՝ եղբայրների ու որդիների հետ միասին: Ըստ Մովսես Խորենացու՝ Բակուրին սպանեց Մանաճիհր Ռշտունին: Փավստոս Բուզանդի հաղորդմամբ՝ Բակուրի գլուխը բերին թագավորին: Եվ քանի որ Բզնունյաց տոհմից միայն մի աղջիկ էր ողջ մնացել, որոշվեց, որ նա հետագայում դառնա թագավորի մերձավորներից Վաղինակ Սյունու կինը: Թագավորն Աղձնյաց տունը տվեց Վաղինակ Սյունուն եւ նրան դարձրեց դրա բդեշխն ու ժառանգը: Բակուրի որդիներից մեկը, որի անունն էր Խեշա, եւս կարողացել էր փախչել: Նա ապաստանել էր Վաչե զորավարի մոտ եւ նրա տանը թաքնվելով՝ փրկվեց ու հետագայում պայքարելով՝ իր տան տերը եւ ժառանգորդը եղավ (տե՛ս Փավստոս Բուզանդ, էջ 36-37):

Այն ժամանակներում հայտնի դարձավ Մծբինի մեծ եպիսկոպոս Հակոբի անունը, որին Փավստոս Բուզանդը բնութագրել է որպես Աստծո ընտրած մարդ, մի սքանչելի ծերունի՝ զբաղված ճշմարտության գործերով: Նրա հրաշագործ համբավը տարածվել էր դեռեւս Նիկիայի ժողովին նրա մասնակցության ժամանակներից:

Խոսրով Կոտակի օրոք եպիսկոպոս Հակոբն իր ուղեկիցների հետ Մծբինից գալիս է Հայոց լեռները: Կորդուքում ճգնավորական կյանքով ապրելուց հետո գալիս է Արարատ լեռան լանջերը եւ բարձրանում քարքարոտ տեղերով: Ինքը եւ իր հետ եղածները հոգնում եւ ծարավում են: Այդ ժամանակ մեծն Հակոբը չոքում է եւ աղոթում Աստծուն: Եվ այդ տեղից, որտեղ դրել էր գլուխը, մի աղբյուր է բխում, եւ իրենք խմում են: Այդ աղբյուրը կոչվում է Սուրբ Հակոբի աղբյուր:

Երբ սուրբ Հակոբը հասնում է լեռան կատարին, սաստիկ հոգնած է լինելով՝ քնում է: Աստծո հրեշտակը գալիս ու ասում է. *«Աստված քո աղաչանքներն ընդունեց եւ խնդիրդ կատարեց. այդ, ինչ որ գլխիդ տակ դրված է, տապանակի փայտերից է. ինքս բերի քեզ համար, այնտեղից է: Էլ չաշխատես տապանը տեսնել, Տերը այսպես կամեցավ»:* Նա, խնդությամբ ոտքի կանգնելով, մեծ գոհությամբ երկրպագում է Տիրոջը եւ տեսնում տախտակը, որ կարծես կացնով կտրած-հանած էր ինչ-որ մեծ փայտից: Առնելով շնորհատու պարգեւը՝ ինքը եւ հետը եղողներն այնտեղից ետ են դառնում եւ գնում իրենց ճանապարհով: Եվ երբ սուրբ Հակոբը Մծբին է բերում Նոյի փրկարար տապանի փայտը, ամբողջ քաղաքի եւ նրա շուրջն եղած գավառների բնակիչներն անչափ խնդությամբ նրան ընդառաջ են գալիս՝ իբրեւ Քրիստոսի առաքյալի, իբրեւ երկնային հրեշտակի: Նրանք իրենց քաջ հովվին համարում էին որպես աստվածախոս: Եվ Հակոբ Սքանչելագործի բերած շնորհված պարգեւն ընդունում էին հոժարությամբ, եւ ինչպես Փավստոս Բուզանդն է նշել, մինչեւ իր ժամանակները նրանց մոտ պահվում էր այդ սքանչելի նշանը՝ հայրապետական Նոյան տապանի փայտը:

Էդուարդ ԴԱՆԻԵԼՅԱՆ
Պատմ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր

ԴԱՐՁ... Ծնվել ենք, մեռնում ենք վաղուց

Խաչազարդ գրքի դիմաց,
Շշուկով մերիկս ասաց.
«Աղոթե՛, լսե Աստված...»:
Ծունր իջել, խունկ ենք ծխում,
Աղերսում խաչյալ Աստծուն.
«Տե՛ր, օրհնանք ու հույս բաշխե
Մեր անթաղ մեռելներում...»:

(Վարսիկ Բադիկյան)

Մեր սերունդը ծնվեց ու մեծացավ այն տարիներին, երբ Սպիտակի եկեղեցին հողին հավասարեցնելուց հետո տեղում բնակելի շենք էր կառուցվել, իսկ գյուղերի եկեղեցիները՝ խաչազուրկ, դարձել էին կոլտնտեսությունների պահեստներ: Իշխանավորների աչքից թաքուն, սակայն Խաչյալի հայացքի դիմաց՝ հին տան գողտրիկ մի անկյունում, մեր տատիկներն ու պապիկները վախեցած խաչակնքում ու մոմաբույր գիրքն էին համբուրում՝ Ավետարանը: Խաչազարդ սփռոցով մանկան նման բարուրում էին, մոմ վառում ու նորից թաքցնում: Մենք կա՛մ աչք էինք փակում այդ «սնոտիապաշտության» վրա, կա՛մ էլ գերազանցիկ աշակերտի հաստատակամությամբ՝ մեր տատ ու պապի ականջը խոթում ճչան ձայներով. «Մարդը կապիկից է առաջացել...»:

Հետո՞ ինչ: Այն, որ հիշյալ բնակելին եկեղեցու տեղում էր կառուցվել, հին սպիտակցիները մտաբերեցին, երբ 88-ի դեկտեմբերյան երկրաշարժից հիմնովին ավերվեց՝ փլատակների տակ կտրելով տասնյակների կյանքի թելը: Ու դա Աստծո շունչը դեռ իրենց հոգիներում պահած աստվածավախ համամլեցիներն Աստծո պատիժ համարեցին: Իսկ մե՞նք, մենք հավատո՞ւմ էինք, որ Աստված պատժեց մեզ՝ Իրեն մոռանալու համար: Մենք աթեիստական դաստիարակություն էինք ստացել դպրոցում, բուհում, մեր գիտակցությունը լցված էր աստվածմերժությամբ, կոմունիստական գաղափարախոսությամբ, որը մեր ծնողների համար գրեթե փոխարինում էր կրոնին: Մենք տեսնում ու ոչ միայն չէինք վրդովվում, այլեւ մեզ նեղություն չէինք տալիս զարմանալու անգամ, որ այդ պահեստ-ժամը, Աստծու տուն լինելով երկնքի համար, երկրում նաեւ մշակույթի, մարդկային ձեռքի ճարտար արարչության վկա-կոթողն է, որն այսպես ստորացնելով՝ մեր մեջ ստորացնում էին նաեւ Աստծո արարչագործության վեհագույն վկան՝ հոգին: Մեր հոգիները կարծես թե չէին էլ փորձում ընդվզել: Բայց դա ժամանակավոր էր: Մենք սկսեցինք փնտրել ճշմարտության ճանապարհը: Դա երկրի, ժողովրդի համար բարդ ու դժվարին ժամանակաշրջան էր: Ավերված երկիր ու հազարավոր թարմ շիրիմներ, շրջափակում, պատերազմ: Մեր հոգիները՝ վիրավոր, խոցյալ մարմնով, հույս ու սեր էին որոնում. «Տե՜ր, զորավիգ եղիր»:

Խառնակ էր ժամանակը, եւ Տիրոջ անունով եկողներից բոլորը չէ, որ Տիրոջ ուղարկածներն էին: Տարածվեցին աղանդները, ու աղանդավորները շատացան: Մեր զրուցակիցն էլ, որ խնդրեց անունը չհրապարակել, դարձավ Եհովայի վկա: Ու հիմա՝ տասը տարի անց, պատմում է, թե ինչպես...

- 1993 թվականն էր: Պատերազմ էր, սով: Մարդիկ, տասնյակ կիլոմետրեր ոտքով կտրելով, գալիս էին շրջկենտրոն՝ խմորի հերթ կանգնելու:- Ասում է նա:- Լույս չկար: Անտառներն ու նույնիսկ այգիներն էին հատվում: Ինձ համար էլ հուսալքված, հոգեպես ճնշված, խռովուն օրեր էին: Այդ ժամանակ էլ...

... Նրան հանդիպում են Եհովայի վկա կրոնական աղանդի ներկայացուցիչներն ու հրավիրում «հավատի դաս»: Երիտասարդ կինը, որ բարձրագույն կրթություն ուներ, բացարձակապես ծանոթ չէր Աստվածաշնչին, եւ ինչպես ինքն է բնորոշում.

- Կրոնի հարցում դատարկ տակառ էր ուղեղս, եւ այն սկսեց լցվել Եհովայի վկաների մեկնաբանություններով:

Իսկ դրանք շատ էին տարբերվում Հայ Առաքելական եկեղեցու դավանաբանությունից: Զրուցակցուհիս ծիսակարգի եւ կանոնների տարբերություններն ընդգծող մի քանի օրինակ է բերում եւ ավելացնում.

Շարունակությունը՝ էջ 8

ՄԵՏՐՈՊՈԼԻՏ ԱՆՏՈՆԻ ՍՈՒՐՈԺՍԿԻ

ՏՈՒՆՆ ԱՍՏԾՈ

Սկիզբը՝ թիվ 10-15

...Շարունակելով մեր զրույցը մեկ միասնական, սակայն արտաքնապես նաեւ բաժանված եկեղեցու մասին՝ կամենում ենք ձեզ հիշեցնել Մարկոսի Ավետարանի

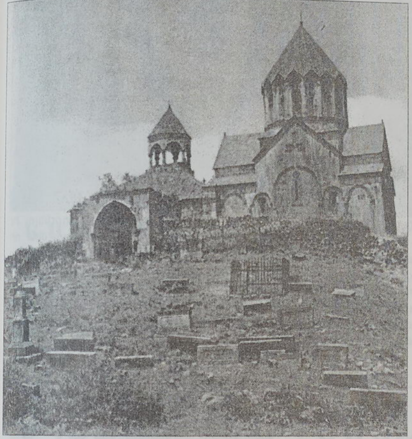

(նրան կրկնում է եւ Ղուկասը) այն հատվածը, երբ քարոզչության մեկնած Քրիստոսի աշակերտները վերադառնալով՝ պատմում են, որ պատահել են մի մարդու, որն իրենց հետ չէր գնում, Փրկչի շրջապատից չէր, բայց հավատում էր Նրան, Նրա անունով հրաշքներ գործում: Եվ իրենք արգելել են նրան, որովհետեւ՝ «մեզ հետ չէր գնում»: Քրիստոսը նրանց պատասխանում է. «Արգելք մի՛ եղեք նրան, որովհետեւ չկա մեկը, որ իմ անունով զորավոր գործեր անի ու կարողանա ինձ հայհոյել» (Մարկոս Թ 38):

Կարծում ենք՝ սա շատ կարեւոր մի դրվագ է, որը հազվադեպ է հիշատակվում: Շատերը, թերեւս, այն ուղղակի չեն նկատում եւ չեն կիրառում ժամանակակից մեր կյանքում: Ահա թե ինչի մասին է խոսվում այստեղ. այո՛, կա Քրիստոս Փրկիչը՝ որպես բացարձակ կենտրոն, կան Նրա աշակերտներն ու առաքյալները, հետո՝ նրանց աշակերտներն ու հետնորդները, սակայն կան նաեւ այնպիսիները, որոնք լսել են Քրիստոսի կանչը, ընդունել Նրա ուսմունքն իրենց սրտերում ու մտածումներում եւ ծառայել Նրան, բայց ինչ-ինչ պատճառներով չեն միացել Քրիստոսի շրջապատին: Ինձ թվում է՝ այս մասին հիշելը շատ կարեւոր է, որովհետեւ մենք հեշտությամբ համարում ենք, որ բոլոր նրանք, ովքեր մեզ հետ չեն, ոչ մի առնչություն չունեն Նրա հետ, Ով մեր Աստվածն է, մեր Փրկիչը, մեր Ուսուցիչը: Սակայն այնուհանդերձ, պարզ է, որ դա այդպես չէ:

Դեռեւս շատ տարիներ առաջ՝ իր ժամանակին, Լեւ Ալեքսանդրովիչ Զանդերն այս մասին մտորելով՝ անգլերենով լույս տեսած իր գրքում, գրում է, թե ինչպես է ինքը պատկերացնում քրիստոնեական բաժանումը: Նա ներկայացնում է այսպիսի մի պատկեր: Երբ երկու մարդ գժտվում են՝ նրանք մեկը մյուսից վճռականապես երես են դարձնում եւ ասես կանգնում թիկունք առ թիկունք, եւ թեպետ դեռեւս կարող են միմյանց ֆիզիկապես զգալ, քանզի նրանց թիկունքները համարյա դիպչում են իրար, սակայն նրանք արդեն միմյանցից անսահման հեռու են, նրանց հայացքներն արդեն չեն հանդիպում իրար, քանի որ նրանք այլեւս նայում են երկու՝ միանգամայն հակադիր ուղղություններով, նայում են դեպի այլ անսահմանություն: Այդ իսկ պատճառով նրանք իրարից կամաց-կամաց հեռանում են, սկզբից եւեթ դառնում կատարյալ օտարներ, եւ նրանց ճանապարհները տանում են դեպի հեռուներ: Սա առաջին փուլն է, որը մենք տեսնում ենք թե՛ եկեղեցու, թե՛ քաղաքական կազմակերպությունների, թե՛ նույնիսկ առանձին անհատների կյանքի պատմություններում: Գժտության, ինչպես նաեւ բաժանման վճռական պահին, երբ արդեն մեկմեկու ոչինչ չունենք ասելու, մնում է լոկ հեռանալ:

Իսկ հետո հեռացող մարդը, կամ՝ խումբը, դավանելու է գնում մեկ այլ վայր, այնտեղ, ուր աչքը կտրի, սակայն հիշողությունն այն մասին, թե ում հետ գժտվեց, չի մեռնում: Մեկը, որ թողնում է մյուսին՝ հեռանալով չի կարող նրանից մինչեւ վերջ «բաժանվել»: Գժտությունն, իհարկե, բաժանում է մարդկանց իրարից, սակայն ինչ-ինչ ձեւով, հնարավոր է՝ հենց այդ գժտության պատճառով, նրանք մնում են պատասխանատու մեկը մյուսի առջեւ, մնում կապված մեկ շղթայով: Եվ ահա գալիս է պահ, երբ միմյանցից բավականաչափ հեռանալուց հետո, երբ նախկինի պես արդեն չեն զգում զայրույթը, վիրավորվածությունը, առաջվա պես չեն ապրում անհամաձայնությունները, վրդովմունքները, երկու կողմերն էլ գլուխները դարձնում, կամ ուղղակի շուռ են գալիս՝ տեսնելու համար, թե ինչ է կատարվել նրա հետ, ով մի ժամանակ ոչ միայն իր ընկերն էր՝ մոտ ու մտերիմ, այլեւ նա է, ով դարձավ այնքան օտար, որ ստիպված բաժանվեցին, հեռացան իրենից, եւ այն էլ թվում է՝ անդարձ: Իսկ ի՞նչ է տեսնում հեռացած մարդը ետ շրջվելիս: Լեւ Ալեքսանդրովիչն ասում է, թե երբ նա նայում է հեռուն՝ միայն ուրվապատկեր է տեսնում, ինչ-որ ծավալներ, սակայն նրանում տարբերակել դիմագծերը, ճանաչել նախկին ընկերոջը, կամ էլ ներկա ոչ ընկերոջը, չի կարող: Եվ այդ ժամ նրանում սկսում է արթնանալ իրենց բաժանման մասին հարցը: Զայրույթը մարել է, ատելությունն անցել: Անհամաձայնություններն, անշուշտ, դեռեւս մնում են, բայց շնորհիվ նրա, որ ատելությունը մեռել է, զայրույթը հանգել, սկսում է հիշել ոչ միայն այն չարությունը, որը հանգեցրեց բաժանման, այլեւ այն լուսավորը, որ կար նրանց միջեւ: Հաջորդ քայլը. բարձրացնելով այդ հարցը՝ խմբերը եւ կամ երկուսը սկսում են մեկը մյուսին հետեւել հեռվից, եւ որպեսզի լավ տեսնեն, փորձում են մոտենալ մեկմեկու: Նրանք ցանկանում են տեսնել, թե ինչ եղավ նրա հետ, ով եղել է իր ընկերը, եղբայրը, քույրը, եւ հետո դարձել թշնամի: Եվ այդ մտորումները ստիպում են մարդկանց վերանայելու իրենց վեճերը՝ հասկանալով, որ յուրաքանչյուր վիճաբանություն իր մեջ ունի երկու բաղադրիչ մաս. մեկը՝ տարաձայնությունների հիմնական պատճառը, որը չի կարող ուղղակի բարի կամքով հանվել եւ մյուսը՝ զուտ մարդկայինը, ուր դեր ունի փոխադարձաբար միմյանց չհասկանալը, տարբեր մշակույթներ, լեզուներ, նույնիսկ ճաշակներ ու երազանքներ ունենալը...

Եվ ահա երկուսեք, թեպետ արմատապես հեռացել էին իրարից, հետաքրքրությունից, կամ էլ նախկին ընկերոջը նորից տեսնելու ցանկությունից, սկսում են մոտենալ: Եվ որքանով նրանք կմոտենան, նույնքանով էլ հստակ կդառնա մյուսի գծերը: Եվ երկուսն էլ կսկսեն տեսնել, որ դիմացինը, ում ինքը լքել է, եւ նա էլ հեռացել, ումից բաժանվել է, ում երբեմն անիծել է, մնացել է մարդկային դիմագծերով. չի դարձել այլանդակ, ինչ-որ սարսափելի մի բան, հրեշ, այլ՝ մնացել է մարդ: Եթե առավել ուշադիր դիտի, ապա հնարավոր է նույնիսկ նրա մեջ տեսնի ազնվություն, ճշմարտություն, արժանապատվություն, լույս: Եվ այստեղ արդեն հարց է ծագում՝ չի կարելի, արդյո՞ք, որ մենք գտնենք ընդհանուր լեզու, որպեսզի նորից...

Սա միշտ չէ, որ հեշտ է, քանզի դարերի ընթացքում հավատի լեզուն, համոզումների լեզուն, ներքին կյանքի լեզուն երբեմն զարգանում է շատ տարբեր ուղղություններով: Հաճախ պատահում է, որ միեւնույն բառը մյուսի մոտ արտահայտի մեկ այլ հասկացություն եւ հակառակը՝ բառը փոխվել է, իսկ հավատքը, հասկացությունը մնացել անփոփոխ: Եվ այստեղ սկսվում է երկխոսություն, երկխոսություն երկու հակամիտ մարդկանց եւ կամ խմբավորումների միջեւ: Սա այն է, ինչը կատարվում է այսօր քրիստոնեական աշխարհում՝ իրարից հեռացած դավանանքների միջեւ:

Շարունակելի

Թարգմանությունը՝
ԳՈՀԱՐ ՎԱՐԴԱՆՅԱՆԻ

ՄԱՐՄՆԻ ԵՎ ՀՈԳՈՒ ՀԱԿԱԴՐՈՒԹՅԱՆ ՄԱՍԻՆ

Արարիչ Աստված արարչագործության վեցերորդ օրը ստեղծեց արարչագործության թագ եւ պսակ հանդիսացող մարդուն, ստեղծեց Իր պատկերով եւ նմանությամբ եւ ի տարբերություն կենդանիների, որոնք չունեն բանական հոգի, Աստված մարդուն բանական հոգի շնորհեց: Եկեղեցու սրբազան հայրերի վարդապետության համաձայն՝ մարդն ունի իշխանական հոգի եւ ծառայական մարմին: Մարմինը պետք է ծառայեցնել եւ ոչ թե մարմնին ծառայել, եւ հարկ է, որ հոգին իշխի մարմնին, եւ ոչ թե մարմինը՝ հոգուն: Հակառակ դեպքում մարդը դառնում է մարմնի պիղծ ցանկությունների գերի: Հոգին առավել է, քան մարմինը: Մարդու մահվանից հետո մարմինը, որ հող էր, հող էլ դառնում է, իսկ հոգին, որ Աստված է տվել, անմահ է եւ Աստծու մոտ՝ երկինք է ելնում՝ պահվելով մինչեւ համընդհանուր հարության օրը, մինչեւ հոգիների եւ մարմինների դատաստանը...

Հարկ է պատվել եւ խնամել նախ եւ առաջ հոգին, այնուհետ՝ մարմինը: Շատերս այսօր նախապատվությունը տալիս ենք մեր մարմնին՝ խնամք տանելով մեր մարմնի նկատմամբ՝ ոչ ըստ անհրաժեշտության, այլ չափից ավելի՝ պարարտացնելով մեր մարմնի անդամները աշխարհի բոլոր՝ մարմնին ցանկալի վայելքներով. լինեն դրանք կերակրի, հաճույքների եւ այլեւայլ կերպերով: Մինչդեռ որքան զորացնում ենք մարմինը, այնքան նվազեցնում եւ ճնշում ենք հոգին եւ հակառակը՝ ճնշելով եւ նվազեցնելով մարմինը, զորացնում ենք հոգին: Հոգին անմահ է եւ պատվելի: Հոգին ձգտում է վեր, դեպի աստվածայինը, դեպի անիմանալի բարձրությունները, մինչդեռ մարմինը՝ երկրաքարշ ցանկություններով, մեզ մշտապես ձգում է վար եւ կապում երկրին: Ի՞նչ անել, ինչպե՞ս պայքարել եւ հաղթել հոգու եւ մարմնի այս պատերազմում: Հարկ է հոգին սնել հոգեւոր կերակուրներով: Եթե մարմինը, որ ապականացու է եւ անցողիկ, կարիք ունի ամենօրյա սննդի, որչափ առավել խնամքի ու հոգածության, հոգեւոր սննդի կարիք ունի հոգին, որ առավել է, քան մարմինը: Հարկ է հոգին սնել՝ առաքինական գործեր կատարելով՝ ողորմածությամբ, բարությամբ, հեզությամբ, սիրով, Սուրբ Գրքի ընթերցանությամբ եւ հոգուն հաճելի եւ ցանկալի ամենայն բարեգործություններով: Ըստ Սուրբ Գրքի՝ *«Հոգու պտուղն այս է՝ սեր, խնդություն, խաղաղություն, համբերություն, քաղցրություն, բարություն, հավատարմություն, հեզություն, ժուժկալություն»* (Գաղ. Ե 22-23): Եթե այս առաքինությունները կրում ենք մեր մեջ, ավելի հեշտությամբ կարող ենք մարմնի մեղսահակ ցանկությունների դեմ պայքարել, ինչպես օրինակ՝ սիրով պայքարել ատելության դեմ, խնդությամբ՝ հուսահատության եւ տխրության, խաղաղությամբ՝ թշնամության եւ անհաշտության, համբերությամբ՝ անհամբերության դեմ եւ այլն: Այսինքն՝ երբ մեր մարմինը կամենում է «ոտնձգություն» կատարել մեր հոգու նկատմամբ՝ խոչընդոտելով նրա փրկությանը, «հակահարված» հասցնենք նրան՝ չար ցանկության դեմ հոգու պտուղներով՝ առաքինություններով պայքարելով: Ամեն ժամ պայքարի մեջ ենք, մեր բովանդակ կյանքը պայքար է, հոգու մարտ, հաղթանակել կարող ենք զորեղ հավատի շնորհիվ, քանզի հավատով զորացած հոգին է արիաբար պայքարում մարմնի եւ նրա գարշ ցանկությունների դեմ եւ հաղթում...

Շատերս կարող ենք վկայել, որ բավական է փոքր-ինչ թերանանք մեր հավատի մեջ, վրա են հասնում դաժան փորձություններ, որոնք էլ տկարացնում են մարդու հոգին, քանզի հավատի մեջ տկար լինելու պարագայում տկարանում է առաջին հերթին մարդու հոգին: Չպետք է ընկրկենք, տեղի տանք հուսահատությանը եւ մարմնի տկարությանը, թույլ չտանք, որ մեր մեղսասեր բնությունն իրենն անի, իրեն հաճելին ի կատար ածի, այլ միշտ զգոն լինենք այս հոգեւոր պայքարում: Անսանք Պողոս առաքյալի խոսքերին, որ ասում է. *«Հոգո՛վ ընթացե՛ք եւ մարմնի ցանկությունը մի՛ կատարեք, քանի որ մարմինը Հոգու հակառակն է ցանկանում, իսկ հոգին՝ մարմնի հակառակը»* (Գաղ. Ե 16-17): *«Հոգին է կենդանարար. մարմինը ոչ մի բան չի կարող անել»* (Հովհ. Զ 64): Ավելին. *«Եղծանելի մարմինը ծանրացնում է հոգին»*, իսկ անեղծությունը մարդուն մոտեցնում է Աստծուն: Ուրեմն խնդրենք Աստծուն, որ զորացնի մեր հոգին, տա մեզ զորեղ հավատ եւ ամուր կամք եւ օգնի մեզ այս հավատի պատերազմում հաղթել թշնամուն, քանի որ մարդու համար անհնարինը հնարավոր է Աստծուն, եւ անհաղթահարելի փորձությունը հաղթահարելի կլինի միայն ամենակարող Աստծու օգնությամբ, քանզի. *«Տերը գիտե աստվածապաշտներին փրկել փորձությունից, իսկ անիրավներին պահել դատաստանի օրվա համար՝ տանջանքների մատնելու նրանց...»* (Բ Պետ. Բ 9): Հիշենք, որ պայքարի ընթացքը կարճ է, բայց արդյունքը՝ հավիտենական երանությունների վայելումը:

Ուրեմն չամաչեցնենք մեր հոգիներն անօրեն գործերով, այլ արիաբար պայքարենք եւ հաղթանակենք այս հավատի պատերազմում մեր հավատի Զորագլխի՝ Հիսուս Քրիստոսի օգնությամբ եւ համարձակություն ունենանք սրբազան առաքյալի նման գոչել եւ ասել. *«Պատերազմեցի բարի պատերազմը, ավարտեցի ընթացքս, պահեցի հավատը: Եվ հիմա ինձ է սպասում արդարության պսակը, որը որպես հատուցում ինձ պիտի տա Տերը՝ արդար Դատավորը, այն օրը. եւ ոչ միայն ինձ, այլ նաեւ բոլոր նրանց, որ սիրեցին Նրա հայտնվելը»* (Բ Տիմ. Դ 7, 8). ամեն:

Անժելա ԽԱՉԱՏՐՅԱՆ

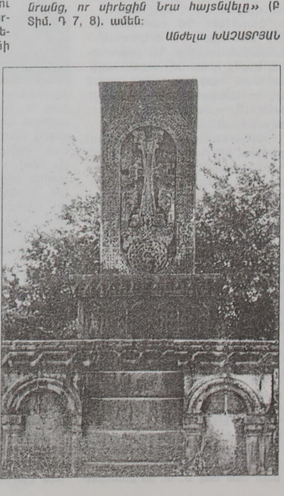

ԴԱՐՁ... Ծնկել եմ, մոմ եմ վառում

Սկիզբը՝ էջ 6

- Այս աղանդին հետեւողը կարող է տարիներով գնալ նրանց հավաքներին, լսել նրանց քարոզները, կարդալ նրանց տված գրքերը, բայց չհասնել այն աստիճանին, որ Եհովայի վկա մկրտվի: Շատ-շատ է պետք կարդալ: Անձնական կյանքի համար գրեթե ժամանակ չի մնում, մոռանում ես շրջապատդ, հարազատներիդ: Սկսեցի հիասթափվել,- շարունակում է նա,- ամեն անգամ հավաքույթից հետո ինձնից անկախ գրգռված էի լինում՝ ագրեսիվ, վիճում էի հորս հետ՝ ինքս էլ չիմանալով, թե ինչի համար: Հայրս էլ երեւի դժգոհ էր, որ գնում էի այնտեղ: Գնում էի ու ոչ թե հոգու հանգստություն գտնում, այլ ընդհակառակը... Կարծես ուղեղդ առնում են կաղապարի մեջ, ու դու միայն ընդունակ ես մի բանի մասին մտածելու. փրկվելու մասին, որ հնարավոր է միայն իրենց նշած ուղիով:

Հինգ տարի գնալով հիշյալ քարոզություններին՝ այդ երիտասարդ կինն այդպես էլ հոգու հանգստություն չի գտել, չի գտել իրեն հուզող հարցերի պատասխանը: Հետո առավել խռովված հոգով որոշում է այլեւս չգնալ, չկարդալ այդ գրքերը: Անտարբերությամբ է անցնում-դառնում նաեւ Սպիտակի նորաշեն եկեղեցու մոտով, թեկուզ հետաքրքրության համար ներս չի մտնում: Այդպես՝ եւս երեք տարի: Բայց ահա հիմա մենք հանդիպել ու զրուցում ենք հենց Սպիտակի Սբ. Հարություն եկեղեցում՝ մոմերի բեկբեկուն լույսերի, խնկաբույրի մեջ: Մինչ այդ կիրակնօրյա հերթական պատարագն էր մատուցում հայր Ավետիքը: Նրան սպասարկում, օգնում էին սպիտակցի եկեղեցասեր մանկունք:

Երիտասարդ կինը մոտեցավ, նշխար ստանալու իր հերթին սպասեց: Այս կինն ընդամենը մի քանի պատարագ էր լսել՝ սկսած ապրիլի 20-ից՝ Սուրբ Զատիկի օրվանից, երբ ինքը մկրտվեց, դարձավ հայ քրիստոնյա, դարձավ իր նախնիների հավատին ու եկեղեցուն, որ 1700-ամյա պատմություն ունի: Իսկ այս եկեղեցին, որի աղոթասրահում հանդիպել եւ հետո զրուցում էինք, կառուցվել եւ օծվել է 1998-99 թթ.՝ խոնարհվածի տեղում՝ երջանկահիշատակ քաղաքապետի՝ Սուրեն Ավետիսյանի նախաձեռնությամբ՝ հանուն ահա այս մեծ դարձի, որ կատարվում է...

- Ամեն անգամ այստեղ պատարագ լսելով՝ ես տուն եմ գնում խաղաղված հոգով եւ ինձ հանգիստ ու մաքրված եմ զգում: Ավա՜ղ, հայրս չկա հիմա, որ հասկանամ՝ գո՞հ է իմ դարձից:

Աստծո կամքով չէ՞, արդյոք, որ նախկին Եհովայի վկային հանդիպել է Սբ. Հարություն եկեղեցու աբեղա հայր Ավետիքը եւ օգնել դուրս գալու հոգեկան ծանր վիճակից, վերադառնալու իր նախնիների հավատին:

- Այսպես մի օր էլ ներս մտա այս եկեղեցու դռնից, մոմ վառեցի ու աղոթեցի իմ եւ ինձ ծանոթ ու անծանոթ մարդկանց հոգու փրկության համար: Հիմա համոզված եմ, որ Աստված լսեց ինձ՝ Իր մոլորյալ զավակին...

Իհարկե, Հայրը միշտ էլ պատրաստ է գրկաբաց ընդունելու Իր մոլորյալ որդիներին: Իսկ մենք՝ որդիներս, ինչպե՞ս ենք ապրում Նրա շնորհած կյանքը, արժանի՞ ենք արդյոք մեր վարքով... Մտածենք այս մասին խաչակնքելուց առաջ եւ հետո:

Վարսիկ ԲԱԴԻԿՅԱՆ
«Լուսարձակ» թերթի աշխատակից

ՆՐԱ ԱՉՔԵՐՆ ԻՆՁ ԱՄԵՆ ԻՆՉ ԱՍԱՑԻՆ

(Բանտապահների ատելությունից մինչեւ երանություն բանտում: Ֆրեդդի. բանտարկյալ համար 7337)

Աստված լսում է մեր բոլոր աղոթքները: Հավատո՞ւմ ենք մենք Նրան: Մենք Նրան ասում ենք մեր խնդրանքները ու հաճախ մոռանում դրանց մասին: Աստված դրանք չի մոռանում եւ մի օր՝ իր ժամին, գալիս է կատարելու մեր խնդրանքը: Ֆրեդդին դրան սպասեց 35 տարի:

Ներկայանամ: Անունս Ֆրեդդի է: Ես հարբեցող եմ, նախկին հանցագործ, եկեղեցու կողոպտիչ... Իմ կյանքում բավական չարիք եմ գործել՝ կռիվ, գողություն, զինված հարձակում, պատանդ վերցնել, բռնաբարում... Ձեռքից վիրավորել եմ մարդկանց, հաճախ շատ ծանր... Բազմաթիվ անգամ հետապնդվել եմ ոստիկանությունից: Մինչեւ անգամ բանտն ինձ չփոխեց: Ամեն անգամ, երբ դուրս էի գալիս բանտից, բանտապահին ասում էի. «Մինչ նոր հանդիպում»: Իսկ մինչ այդ...

Ընդամենը 20 տարեկան էի, երբ մահացավ իմ երկուսուկես ամսական աղջիկը: Ես ըմբոստացա Աստծո դեմ... Չէի ուզում այլեւս Նրան հավատալ: Միշտ ասում էի, որ Աստված չկա: Ինձ տվեցի խմելուն, թմրադեղերին, գողի ու շվայտ կյանքին...

Այժմ ես Նամուրի (Բելգիա) բանտում եմ: Դատապարտվել եմ մի կնոջ սպանության համար: Այս բանտում սկսեցի խորհել իմ ապրած կյանքի մասին: Ինչո՞ւ: Այդ հարցը միշտ մնում է անպատասխան: Ես ինձ հարց եմ տալիս՝ ի՞նչն է պատճառն իմ չարագործ կյանքի: Անկասկած, պատճառն իմ մեջ է: Ամեն ինչ սկսվեց իմ փոքրիկի կորստից, բայց միգուցե դա լավ էր նրա համար: Աստված նրան վերցրեց ինձնից, քանի որ գիտեր, թե ես ինչ կյանք պիտի վարեի:

Շատ տարիներ ինքս ինձ հարցեր էի տալիս Աստծո մասին: Ես Նրան ասում էի. «Եթե Դո[illegible] ապա նշան ցույց [illegible] պատասխան չկար... [illegible] հետ կատարվում [illegible] դեպքեր, որոնք հի[illegible] լիս Աստծուն: Բերե[illegible] Արլոնի բանտում էի [illegible] այս վերջին պատժի [illegible] ում շատ շոգ էր, եւ ի[illegible]

[illegible]ցի վանդակաճաղ պատուհանը բաց էր: Գրում էի: Հանկարծ մի սպիտակ աղավնի ներս ընկավ ու նստեց սուրճիս բաժակի մոտ՝ ինձ շատ մոտիկ: Ես շատ զարմացած էի, քանի որ բանտի շրջակայքում ապրող բոլոր աղավնիները վայրի էին: Նայեցի աղավնուն ու ասացի. «Միգուցե դու Սուրբ Հոգի՞ն ես»: Բայց աղավնին հեռացավ այնպես, ինչպես եկել էր:

Հասկացա, որ հիմար բան ասացի:

Սկսեցի փնտրել ճշմարտությունը... Ինձ մոտ եկավ մի բողոքական քարոզիչ, թեեւ ես կաթոլիկ էի: Դիմեցի մահմեդականներին: Հետո հետեւեցի Սուրբ Գրքի դասընթացներին... Բայց իմ բանտային կյանքը շարունակվում էր նույն [illegible] բոլոր ազատագր[illegible] թմրադեղեր, [illegible] մեղքե[illegible] ամենը, [illegible] ընդ[illegible] ապա [illegible] իսկ [illegible] փոր[illegible]ծում էին ինձ համար որեւէ լավ բան անել:

Մի անձնավորություն կա, որ կարող է վկայել իմ ասածները: Նա այցելում է ինձ եւ գիտի ամեն ինչի մասին, նա իմ ընկերուհին է եւ ճշմարիտ բարեկամը: Նա ինձ պատմում էր Աստծո, Հիսուսի, Կույս Մարիամի մասին, բայց ես չէի լսում նրան ու միշտ հակառակում էի: Իմ ընկերուհին տեսել է ինձ ազատության մեջ, տեսել է բանտապահների՝ ինձ ուղղված սպառնալից հայացքները, տեսել է, թե ինչպիսին եմ ես, երբ թմրադեղ եմ օգտագործում... Եվ թմրադեղերի պատճառով էր, որ մի օր անհայտ ժամկետով հայտնվեցի Տուրնիե բանտի մեկուսարանում... Թե ինչ էր կատարվել, ոչինչ չէի հիշում: Մեկուսարանում երկար մտածեցի եւ որոշեցի փոխել կյանքս:

Մի օր ինձ տարան բանտի բժշկի մոտ: Ես նրան ասացի. «Խնդրում եմ, եթե նույնիսկ ծնկեմ ձեր առաջ, ինձ այլեւս ոչ մի դեղ մի տվեք: Ես թմրամոլ եմ եւ հարբեցող, բայց շատ եմ ուզում վերջ տալ այդ ամենին: Վերջ տալ անմիջապես»: Սկզբում շատ ծանր էր: Ես շատ տանջվեցի: Առաջին երեք ամիսների ընթացքում մի քանի անգամ ընկա էպիլեպտիկ նոպաների մեջ, որը թմրադեղեր չօգտագործելու հետեւանքն էր: Բայց դիմանում էի: Հաճախ այցելում էի բանտի մատուռ, մասնակցում պատարագներին ու չէի էլ նկատում, որ դանդաղորեն մոտենում էի Աստծուն:

Հետո հասկացա, որ Աստված ինձ չէր լքել: Այդ ես էի երես թեքել Նրանից ու շրջվել դեպի ըմբոստ հրեշտակը:

Տուրնիեում մնացի տասը ամիս: Այլեւս թմրադեղեր չեմ օգտագործում եւ չեմ խմում: Մեծ է վստահությունս, որ ճշմարիտ ճանապարհին եմ:

Հիմա նորից Նամուրի բանտում եմ: Բուժակ եմ աշխատում, եւ ինձ վստահում են: Կարծում եմ, որ ընկերուհիս զարմացած է այն փոփոխությունից, որ կատարվեց իմ մեջ, քանի որ միասին աղոթեցինք: Իմ պատին խաչ է կախված, սեղանիս փոքրիկ աղոթագիրք է՝ հոգեւոր նկարներով: Մի օր, խոսելով մի հավատացյալի հետ, ասացի. «Սատանան ինձ խաբել էր, բայց ես այլեւս նրան չեմ հավատալու»:

Մի օր էլ երազ տեսա: Գտնվում էի մի բանտում, որի ելքն ու մուտքն ազատ էր: Կարելի էր դուրս գալ եւ զբոսնել: Ես դուրս եկա: Չգիտեմ ինչու, ոտքերս շղթայված էին: Հասա մի տեղ, որը հարթ բետոնապատված էր: Ոտքերիս շղթայից հանեցի հարթ ու սկավառակաձեւ երեք քար ու եռանկյունաձեւ դրեցի բետոնի վրա: Հետո ծածկեցի սպիտակ սավանով: Սավանի տակից սպիտակ ծուխ ելավ: Վերցրի սավանը եւ շարժեցի ձախակողմյան քարը: Եվ հանկարծ տեսա Հիսուսի դեմքը... Ես պառկեցի գետնին, երեսս դարձրի դեպի Հիսուսն ու ասացի. «Ահա եւ Դու»:

Արթնացա: Ամբողջ գիշեր Հիսուսի դեմքն աչքիս առաջ էր: Այդ դեմքը չէր արտահայտում ո՛չ տանջանք, ո՛չ տառապանք: Հիսուսն ինձ ոչինչ չասաց, բայց Նրա աչքերը լի էին սիրով: Նրա աչքերն ինձ ամեն ինչ ասացին... Հիսուսը եկել էր վերափոխելու իմ կյանքը: Այսուհետ ես գիտեի ինչ անել:

Այժմ ես կարող եմ վկայել, որ Հիսուսը ճշմարտապես գոյություն ունի: Խոսեցի Փարիզից եկած մի հոգեւորականի հետ, որին եւ պատմեցի իմ երազը: Նա ինձ ասաց. «Դա սովորական երազ չէ, այլ երկնային»: Այդ օրերից ի վեր ես ամբողջ սրտով աղոթում եմ Աստծուն եւ հավատում: Փորձում եմ օգնել նրանց, ովքեր կարիքի մեջ են՝ հոգեւոր զրույցի կարիքի: Շնորհակալ եմ Աստծուց, որ ներեց ինձ: Ես շատ եմ տանջվել, բայց տանջվել եմ մեջս բնակվող ատելության պատճառով: Բայց ես կատարյալ չեմ, ինչպես եւ բոլոր մարդիկ:

Վստահ եմ, որ իմ ընկերուհին հպարտանում է ինձնով: Նա էր, որ քաջություն ունեցավ իմ կողքին լինելու եւ օգնելու ինձ: Նրա պնդումով ես գրեցի իմ առաջին վկայությունը: Կարծում էի, թե չեմ կարող, բայց գրեցի մեկ շնչով:

Վեց տարի է արդեն, ինչ ես դարձի եմ եկել: Խաղաղության, ազատության եւ ուրախության տարիներ, Հիսուսի ներկայությունը սրտումս զգալու երջանկության տարիներ: Երբ ինձ հարցնում են. «Ինչպե՞ս ես», պատասխանում եմ. «Շատ լավ»: Եվ որքան կարողանում, վայելում եմ ներկա պահի հոգեւոր երջանկությունը:

«Feu et Lumiere»

Ֆրանսերենից թարգմանեց Սիրանուշ ԱՎԵՏԻՍՅԱՆԸ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
Կրոնական, մշակութային, լրատվական երկշաբաթաթերթ
Հիմնադիր՝
Մայր Աթոռ Սուրբ Էջմիածին
Հրատարակիչ՝
Ս. Էջմիածնի Քրիստոնեական դաստիարակության կենտրոն
Գլխավոր խմբագիր՝
Աստղիկ Ստամբուլցյան
Գրանցման վկայական՝ 624
Խմբագրության հասցեն՝
ք. Վաղարշապատ, ՔԴԿ
Հեռախոս՝
(0+31) 56780, 54510
Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի տպարան
Ստոր. է տպագր. 1. 9. 2003թ.
Տպաքանակը՝ 2500
Գինը՝ 50 դրամ

ՔՐԻՍՏՈՆՅԱ ՀԱՅԱՍՏԱՆ 2003 (117-140)